

RIIGIKOGU

2. istungjärk.

Protokoll nr. 19 (1).

1921. a.

Sisu: 1. Teadaanne rkl. J. Reinberg'i Riigikogust tagasiastumise ja järgmiste kandidaatide äraütlemise kohta. — 2. Teadaanne rkl-ge te koosolekutelt puudumise kohta märtsikuul. — 3. Seaduseelnõu väljamaa walutas antud nõuete ümberarwamise kohta Eesti markadesse — rkl-ge te H. Koch'i, M. Bock'i, G. Stackelberg'i ja W. Pezold'i esitis. — 4. Riigi kontrollnõukogu liikme F. Wellner'i ametist wabastamine. — 5. Seadus mõnede muudatuste kohta ärimaksu-seaduses. — 6. Seaduseelnõu Eesti-Wene raudtee-konwentsiooni kinnitamise kohta. — 7. Seadus wabriku ja käsitööstuse seaduse (S. K. XI k. 2 ja 1913. a. wäljaanne) IV—VI peatükkide (ülesleiduste, kaubamärkide, mustrite ja mudelite kaitseadused) ja maksuseaduse (S. K. W. k. 1904. a. wäljaanne) § 368 muutmise kohta. — 8. Riigikogu kodukord — II lug. — 9. Waheaja määramine. — 10. Rkl. K. Wirma ettepanek järgmise päewakorra-punkti juure üle minna. — 11. Põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus — II lug. — 12. Järgmise koosoleku aja määramine.

Riigikogu koosolek 5. apr. 1921. a. kell 5 p.l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.

Juhatab esimees O. Strandman.

Sekretääri kohal sekretäär A. Tupits.

Walitsuse lauas: wälisminister A. Piip, sõjaminister J. Soots ja rahaminister G. Westel.

1. Teadaanne Juhataja O. Strandman: Awan Riigikogu rkl. J. Reinberg'i Riigikogust tagasiastumise ja järgmiste kandidaatide äraütlemise kohta.

Kesknõukogu Harjuma wälisnimekirjast, Hans Engelberg, Ed. Sandström ja Joh. Samra on samuti tagasi astunud; sellepärast on J. Reinbergi asemel tänasele koosolekule ilmumiseks kutse saadetud järgmisele kandidaadile — Jaan Kurgemaa'le.

Tänane Riigikogu päewakord on rkl-tele kätte saadetud. Kas tehakse ettepanekuid tema täiendamise wõi muutmise kohta? Ettepanekuid ei tehta; sellega loen ma, et päewakord on wastu wõetud. Enne, kui meie päewakorra juure üle läheme, teatab sekretäär koosolekult puudunud rkl-ge te nimekirja.

2. Teadaanne rkl-ge te Sekretäär A. Tupits: Märtsikuu koosolekult puudumise kohta.

koosolekutelt teadmata põhjustel: Allikso — 1; Arro — 1; Ast — 2; Bachman — 4;

Baars — 2; Bleiman — 1; Einbund — 3; Freiberg — 1; Jans — 8; Järwe — 9; Kallas — 9; Kalbus — 5; Kana — 2; Kiirats — 2; Koemets, P. — 2; Kruus — 10; Kukk — 3; Lattik — 6; Leis — 10; Marfeldt — 1; Linnamägi — 1; Meerits — 2; Neps — 4; Olesk — 10; Ostra — 1; Parik — 1; Piip — 2; Pool — 1; Puusep — 3; Perlin — 2; Päts — 6; Reinberg — 2; Soans — 3; Soots — 3; Sorokin — 1; Suit — 9; Tõnisson — 9; Uesson — 1; Uluots — 8; Wanja — 1; Weiler — 1. Kokku on rkl-med 147 korda teatamatalt koosolekutelt puudunud.

3. Seaduseelnõu Juhataja O. wäljamaa walutas antud nõuete ümberarwamise kohta Eesti markadesse.

Strandman: On ettepanek tehtud seda eelnõu rahaasjanduse komisjoni anda. Kas tehakse teisi ettepanekuid? Teisi ettepanekuid ei ole. Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi; sellega on otsustatud seda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni anda.

Järgmine päewakorra-punkt on riigi kontrollnõukogu liikme F. Wellner'i ametist wabastamine. Ma palun sekretääri kirjawahetust ette lugeda.

4. Riigi kontrollnõuk. liikme F. Wellner'i ametist wabastam. Sekretäär (loeb): „Herra riigikontrolöörile. Palun mind minu peale pandud ametikohuste täitmisest wabastada 19. skp.

arwates ning samme astuda minu wabastamiseks kontrollnõukogu liikme kohustetäitmisest samast päewast. Tallinnas, 19. märtsil 1921 a. Ferd. Wellner. Riigikontrolööri asetäitja.“

Riigikontrolöör kirjutab: „Riigikogu Juhatusese. Saadan siinjuures Riigikogule

esitamiseks riigi kontrollnõukogu liikme herra Ferdinand Wellner'i palve tema wabastamise kohta riigi kontrollnõukogu liikme kohustest, arwates 20. märtsist s. a. Lisan juure, et herra F. Wellner on minu poolt wabastatud tema palwe peale ametikohuste täitmisest 20. märtsist s. a. Lisa: 1 lehel. Riigikontrolloör: A. Oinas. Kantselei juhataja. (allkiri).“

Juhataja O. Strandman: Teen juhatase poolt ettepaneku Riigikogule otsustada: Wabastada Ferdinand Wellner riigi kontrollnõukogu liikme ametist 20. märtsist s. a. arwates. — Sõnasoowijaid ei ole. Ma panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse). Wastu ei ole keegi. Sellega on see ettepanek wastu wõetud.

Järgmine päewakorra-punkt on seaduseelnõu Eesti-Wene raudtee-konventsiooni kinnitamise kohta — välisasjade komisjoni ettepanek. Kuna komisjoni aruandja siin ei ole, tuleb selle päewakorrapunkti arutamine edasi lükata.

5. Seadus mõnede Rahaasj. komisjoni aruandja muudatuste kohta. A. Jõeäär: Austatud rk. liikmed! See seaduseelnõu on walitsuse poolt ette pandud ja rahaasjanduse komisjonis läbi waadatud. Rahaasjanduse komisjon on selle wäikeste muudatustega wastu wõtnud ja Riigikogu liigetele kätte saatnud. Ma teen ettepaneku selle seaduseelnõu I lugemisele üle minna.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel otsustatakse eelnõu 1. lug. asuda.)

Kom. ar. A. Jõeäär: Austatud rk. liikmed! Käesolew seadus jaguneb oma iseloomu poolest kahte ossa. Esimese osa ülesanne on riigi sissetulekuid suurendada ja selleks on ette pandud otsekoheste maksude seaduse § 453 mõned punktid wälja jätta. Mõned ettepanekud ja asutused, kes praegu selle seaduse järele ärimaksudest wabastatud, tuleks siis ärimaksu alla, kui see muudatus wastu saaks wõetud. Need ettepanekud ja asutused, keda Wabariigi Walitsus seega kawatseb ärimaksu alla panna, oleks järgmised: Esiteks p. 5 ette nähtud waimuliku seisuse poolt ülewalt peetatavad õpi- ja waimulikkude raamatute trüki- ja müügi-asutused. Siis on weel walitsuse poolt ette pandud wälja jätta punkt 7, milles ette nähtud põllumeeste seitside ja majandusühisuste poolt põllutöömashinade, seemnete ja põllurammu ning muude põllutöö abinõude müügiks asuta-

tud ladud. See ettepanek sai arutamisel rahaasjanduse komisjonis ühe palju hääli poolt ja wastu.

Selle seaduse teisel lugemisel tuleb Riigikogul otsustada, kas seda punkti seadusse alles jätta, wõi mitte. Siis on walitsuse poolt ette pandud wälja jätta punkt 12. Tegelikult on see juba maksuse kaotanud, sest wäikelaenu-asutuste kohta wäljaantud seaduse põhjal käiwad need ärimaksu alla. Siis on ette pandud wälja jätta punkt 20, kus on ette nähtud mitmesuguste trükitööde kirjastusühisused ja wäljaspool pealinna asuwad trükitööde kauplused. Peale selle on ette pandud wälja jätta punkt 48. See käib purje- ja aurulaewade sadamate ja laewasõidu kontorite kohta. Punkt 51 — laewatehased ja laewaehituse töökojad ja punkt 58 — mitmesugused waimuliku seisuse ja sõjawäelaste ning nende leskede eesõigused. Peaasjalikult on walitsus motiweerinud oma ettepanekuid sellega, et need asutused, keda nüüd kawatsetakse ärimaksu alla panna, meie oludes on muutunud puht ärilikeks ettevõteteks ja mingisugust põhjust neid maksust wabastada ei ole. Selle seaduse teine osa muudab otsekohese maksude seaduse § 519, kus ette on nähtud, missuguseid kulusid lubatakse maksu alla käiwast puhaskasust maha arwata. Punkt 1 lit. a. järele lubatakse maha arwata tasuks isikutele, kes juhatuses ja nõukogudes jne. teeniwad mitte üle 10.000 rubla ühele isikule aastas. Et wäheajal rahakurs on tuntawalt langenud, siis on ettepanek tehtud 10.000 rubla asemel lugeda 60.000 marka ühe isiku kohta. See on rahakursi langemisega wõrreldes wäga wäike summa. Teiseks on ette pandud muuta ka protsendi määra. Enne oli ette nähtud, et palkadeks minew kulusumma ei tohiks aastas tõusta üle 3% põhikapitaalist, kuna nüüd on ette nähtud 5%. Lõpuks on selle seaduse 3 osas ette pandud ära jätta 21. augustil 1914 a. seaduses määratud kergendus nende annetuste lisa-ärimaksu alt wabastamise kohta, mis põhikirjas ettenägemata mitmesuguste sõjalise tegewusega ühenduses olewate wajaaduste peale tehtud. Selle 3 punkti arutamise ajal rahaasjanduse komisjoni tekkis küsimus, kas waja on seda kergendust seadusandlisel teel maksusetaks tunnistada, sest Wene riigi seaduste kogus ei ole see mitte awaldatud, waid see on maksma pandud mingisuguse rahaministeeriumi ringkirjaga.

Rahaasjanduse komisjon, peale walitsuse esitaja seletuse ärakuulamist, kes seda siiski tarwilikuks arwas, leidis wõimalikuks

seda punkti seadusse üles võtta. Teen ettepaneku seda seadust I lugemisel vastu võtta ja II lugemisele üle minna.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel võetakse seadus esimesel lugem. vastu.)

6. Seaduseelnõu Wälisasj. kom. Eesti-Wene raudtee-konventsiooni Seaduseelnõu, mis rahkinnitam. kohta. waesitajatele kätte on jagatud, on välisasjade komisjoni poolt läbi waadatud ja ma teen ettepaneku tema esimesele lugemisele üle minna.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel otsustatakse eelnõu 1. lugem. asuda.)

Komisjoni aruandja A. Birk: Austatud rahwaesitajad! Käesolew seaduseelnõu on välisasjade komisjoni poolt teatawal määral muudetud, nagu rahwaesitajad seda näha wõiwad, ja nimelt selle poolest, et praegu tulewad ratifitseerimisele ainult kolm kokkulepet, nendest wiiest, mis olid Wabariigi Walitsuse poolt ette pandud seaduseelnõus ratifitseerimisele määratud.

Sissejuhatuseks tuleb tähendada, et kogu raudtee-läbikäimise korraldamine Wenemaaga on suur ülesanne, mille tähtsust meie rahwaesitus kui ka walitsus ikka wäga on hindanud. Raudtee-läbikäimine Eesti ja Wenemaa wahel algas kohe pärast seda, kui rahuleping ratifitseeritud oli. Kuid ta kandis teatawal määral juhuslist laadi ja põhjenes erakokkulepete peal mõlema riigi välisametkondade juhatajate wahel. Selle aja jooksul, igatahes, selgis ka missugused nõuded ühelt kui ka teiselt poolt raudtee-läbikäimises ette seatakse. Siis tulid läinud suwe algul Wene walitsuse esitajad Eestisse ja siin töötati wälja ühistel segakomisjoni nõupidamistel neli eriseaduse eelnõu, kusjuures wiendas, nõnda öelda, lõpuprotokollis, ära tähendati, mis esialgselt peaks jääma eelnimetatud neljas kokkuleppes täide wiimata, kunni mõlema maa wahel ei ole läbikäimine täielikult korraldatud. Need eelnõud olid järgmised: kõige pealt konventsioon Eesti ja Wenemaa wahel otsekoheise reisijate ja kaubaweo raudteeühenduse üle; teiseks, määrustik reisijate, nende багаashi ja kaubaweo kohta Eesti ja Wenemaa raudteede osaühenduses; kolmandaks, kokkuleppe otsekoheise ühenduse ja wagunite wahetuse üle Eesti ja Wene raudteede wahel; neljandaks, kokkulepe Eesti ja Wenemaa raudteede wahel marshrut kaubarongide liikumise kohta ja wiendaks ning lõpuks, nagu tähendasin, lõpuprotokoll, kus ära märgiti

need iseäralised osad, mida eelnimetatud eelnõudes weel mitte ei wõidud otsekohe maksma panna, waid ajajooksul saawad maksma pandud — niiviisi, nagu see eelnõudes ette nähtud, kui normaal läbikäimine mõlema maa wahel algab. Kokkulepped olid töötatud wälja segakomisjonis, kust osa wõtsid Eesti kui ka Wene esitajad. Senni kui Wabariigi Walitsus läbi waatas neid eelnõusid, tuli ühes kui ka teises eelnõus muudatusi ette võtta. Iseäranis aga tuli tähelpanu pöörata nende punktide peale, mis optantide eneste ja nende waranduste wedamist Wenemaalt Eestisse hõlbustama pidid. Tuleb tähendada, et optantide waranduse weo kohta oli ajutine kokkulepe juba läinud aasta kewadel wälja töötatud ja maksuwusel, kuid tema ei annud küllalt suuri hõlbustusi selle ülitähtsa asja korrapäraliseks läbiwiimiseks. Raudtee-konventsiooni kokkuseade puhul tuli see küsimus ühemeelselt reguleerida. Ta sai ka reguleeritud sel teel, et esialgse eelnõu juure iseäralised punktid weel optantide eneste ja nende waranduse weo kohta wälja töötati.

Seda wiisi kestsid siis läinud suwe jooksul läbirääkimised edasi eelnimetatud kokkulepete muutmise ja täiendamise kohta. Alles 17. sept. läinud aastal kirjutati siis mõlema poole esitajate poolt kokkuleppele alla, nii Wene kui ka Eesti keeles, ja pandi nad ka otsekohe tolleaegse Wabariigi Walitsuse poolt maksma, — esialgselt, kunni seadusandline wõim Eestis nad ära ratifitseerib wõi ratifitseerimisest ära ütleb. Wabariigi Walitsus pani nad ratifitseerimiseks Asutawale Kogule ette ja Asutawast Kogust tulid nad Riigikogule läbiwaatamiseks.

Tuleb tähendada, et rahwaesitajatele ei ole need kokkulepped mitte kätte saadetud ja nad on ka liiga pikad, et neid ka siin täielikult ette kanda, seda enam, et nad tähtsal määral tehnilist laadi on ja eriteadlaste poolt läbi on waadatud. Välisasjade komisjoni aruandjana pean aga juure tähendama, et nagu ma juba enne alla kriipsutasin, tulewad ratifitseerimisele ainult kolm kokkulepet, s. o. konventsioon otsekoheise ühenduse kohta Eesti ja Wenemaa wahel, teiseks määrustik reisijate ja nende багаashi weo kohta Eesti ja Wenemaa wahel ja alltähendatud lõpuprotokoll, kus teatawad muudatused üles on tähendatud. Nii ei tule meil siis praegu mitte arutuse alla kaks kokkulepet, milledest üks korraldab rongide otseühendust ja wagunite wahetamist ja teine — marshrut kaubarongide liikumist. Konventsioonis on nimelt öeldud, et nii hästi üks kui teine

wiimastest kokkulepetest tehakse nende ametkondade wahel, kelle alla raudteeühendus otsekohe käib. Seadusandlisel wõimul ei ole nii siis mitte ennast siia tarwis wahele segada. Teiseks on ette nähtud, et neid kahte kokkulepet tulewikus muuta wõib kahe riigi raudteede ametkondade wahel soowi järele. Neid siin ratifitseerides teeksime selle muutmise raskeks. Praegu ja iseäranis weel sel ajal, kui kokkulepped tehti, ei olnud wõimalik kõiki peensusi ette näha ja sellepärast on just ette kawatsetud, et iga kolme kuu tagant, peale selle, kui kokkulepped ratifitseeritud, tulewad ajutised konwerentsid kokku, kes läbi waatawad neid muudatusi, mis tarwis oleks raudtee otsekoheses ühenduses maksma panna. Nii siis jääwad need muudatused täiesti raudtee ametkondade teha, muidugi oma riigi walitsuste näpunäidete ja soowide järele. Seadusandlisel wõimul ei ole tarwis siia wahele segada.

Mis aga konwentsioonisse enesesse puutub, siis seisab tema koos kahest osast, mille juures esimene osa sisaldab üleüldiseid põhimõtteid, mille põhjal peaks otsekohene reisijate ja kaubaweo ühendus sündima.

Teine osa on erilisem ja näitab ära konwentsiooni tarwitamist teatawate üleandpunktide kohta kahe riigi raudtee piirkondade kokkupuutumisel. Niisugusteks saawad olema Narwa—Jamburi ja Pihkwa—Irboska wahelised punktid. Esimese punkti kohta on kokkulepe juba tehtud.

Ma pean siin ülearuseks pikemalt üksikasjade juures peatada, kuid ei saa mitte tähendamata jätta, et siin arusaadawal wiisil on püütud ligemat ühendust luua naabririiikide wahel. Sellepärast on ka konwentsiooni esimese artikli järele wälja mindud, s. o. alal hoida rööpawahe ja gabariidi ühtlust ja korraldada, et reisijate läbisõit oleks wõimalikult ilma ümberistumisteta ja kaupadesaatmise juures ilma ümber laadimata. Siis tulewad paragrahwid, mis määravad ära kumbagi keele tarwitamise teedewahelises läbikäimises.

Mõlemad keeled tulewad kui ühewäärilised tarwitusele, ainult selle lõpuprotokollis ettenähtud muudatusega, et rongiteateid, (mis puutuwad rongide liikumisse) küsimus- kui ka wastustelegramme wahetatakse ainult Wene keeles ja Wene raudteel määratud wõrmi järele. Need olla lühikesed telegrammid, mida piirijaamad wahetawad ja mis rongi wäljasõitu teatawad. See ei ole mitte midagi uut, waid rahwuswahelises raudteeliikumises on niisugune teatamise wiis tarwitusele wõetud, et eksitusi ja rongiõnnetusi ette ei tuleks

Muuseas olla omal ajal Wene ja Saksa wahelises lepingus ette nähtud, et seal wastawal kohal Saksa keelt tarwitatakse. Käesolewal juhtumisel wõeti Wene keel, kui mõlemal pool enam tarwitusel olew keel, ja sellest ei loetud midagi halba wälja.

Mis puutub aga nüüd kõiksugu teistesse peensustesse, siis arwan ma, et need tulewad kõrwale jätta ja asjasthuwitatud rk. liikmed wõiwad Riigikogu kantsleis ennast täielikult selle konwentsiooniga tutvustada. Määrustikus reisijate liikumise kohta tähendatakse ligemalt ära kõik need tehnilised küsimused, mis iga raudtee otseühendusel on. See kokkulepe põhjeneb ühest küljest rahwuswaheliste raudteekonwentsioonide põhimõtetel, kuid neid tuli täiendada weneaegse raudteeliikumise määrustega, kuna meil neid tegelikult weel palju muuta ei ole saadud.

Mis puutub ratifitseerimisse, siis, nagu ma tähendasin, on kõik see materjaal läbi kaalutud mõlemalt poolt saadetud esitajate segakommisjonis, peale selle on ta läbi waadatud Wabariigi Walitsuse poolt, selles kokkuseades, kes tol korral, s. o. läinud kewadel ja suwel riigi eesotsas seisis, ja nagu näha materjaalidest, on ta ka hilisemate walitsuskokkuseadete poolt läbi waadatud. Wiimaks waadati ta läbi wälisasjade komisjoni poolt, kusjuures wiimane oma istumistele kutsus eriteadlasi nii rahaasjanduse, kui ka raudtee alalt. Kõige selle tõttu arwan ma, et see seaduseelnõu 1. lugemisel heaks kiidetakse ja järgmisele lugemisele üle minnakse, missuguse ettepaneku ma ka wälisasjade komisjoni nimel teen.

Rkl. J. Allikso (kom.): Herrad rk. liikmed! Inglis-Wene kaubandusleping, mis hiljuti Londonis alla kirjutati, jätab oma warju Eesti-Wene raudtee-konwentsiooni poliitilise tähtsuse, kuid annab sellele konwentsioonile seda suurema majanduslise tähtsuse.

Alles Inglis-Wene kaubanduslepingu allakirjutamisega lõppes blokaad ja algab suurem kaubandus nõukogude-Wenemaaga. Alles nüüd algab Eestis transiitkaubandus, mille peale Eesti walitew klass nii rohkesti lootusi on rajanud.

Kommunistlist Töölisterühma ei huwita siin mitte nii palju see küsimus, kas suudawad sissetulekud transiidist katta Eesti raudteede puudujääki, hoopis rääkimata hiigla puudujäägist riigi eelarwes üleüldse. Waid meie rühma huwitab eestkätt just see küsimus, kas walitsus saab toime nende ülesannetega, mis tema peale langewad transiidi elawaks minemisega? Meie teame,

et sadama kordaseadmine ja raudtee weerewa materjaali muretsemine on tulewiku-muusika. Kuid meie ei wõi jaatawalt was-tata ka siis, kui küsimus on olemasolewa weerewa materjaali korrashoidmisest. Selle esimeseks eeltingimiseks on elaw tööjõud. Kuid alles mõne päewa eest nägime streigi ähwardust raudteewabrikus, sest et teede-ministeeriumi asutused ei saanud toime sellega, et töölistele wälja maksta palku walitsuse poolt kõrgendatud tariifide järele. Selle peale waatamata, et see bürokra-tismi ja walitsusasutuste mannetuse awal-dus on, wõiks seda wõtta kui wahejuhtu-mist, mis lahendatakse.

Kuid ei wõi silmi kinni pigistada selle üle, et ka walitsuse poolt kõrgendatud raudteelaste palgatariifid ei ulata ligikaud-seltki elatistminimumini. Öppinud raud-teetöölise põgenemine raudteelt peab edasi kestma. Niisama ka wabrikutest ja tehas-dest, kus wedurite remont kawatsetud. Sa-damatöölise palgad on 2—3 korda kõrge-mad kui tööliste palgad raudteel, wabri-kus ja tehistes. Kui walitsus ei ole osa-nud elu odawamaks teha, siis peab tööliste palgatariifisid tõstma. See on esimene eeltingimine, et kõneallose konwentsioon ainult paberile ei jääks, waid tõesti transiitwedu reguleeriks.

Kuid waatamata selle peale, et ei ole wedurid ja wagunid, peame meie siiski ütleva, et Eesti läheb täie hooga sinna-poole, et saada transiitriigiks. Seda tuleb mõista nii, et tööstus ja wäljawedu on nul-lini langemas ja üle jääb ainuke asi — transiit. Tööstusminister, herra Kukk, teas hiljuti siitsamast kõnetoolist, et ainult Wenemaa tellimiste najal wabrikud ja te-hased töötawad, teised aga, kellel neid tingimisi ei ole, seisma jäämas on. Nii siis, transiit ja ainult transiit Wenemaale. Ja kaupade walmistust on ainult nii palju, kui palju on tellimisi Wenemaalt.

Kas ei ole teil, herrad Rk. liikmed, seda faktilist seisukorda arwesse wõttes, niisugust tundmust, nagu oleks Eesti riik nõukogude-Wenemaa podrätsik? (Naer.) Kui see aga kord nii on, siis oleks aeg, et te jätaksite silmitemegemast rahwasteliidule ja ühte liituksite selle maaga, mille küljest ükski iseseiswus ja rippumatus Eestit majandusliselt lahutada ei saa.

Kommunistline Tööliisterühm on selle poolt, et ratifitseerida see Eesti podrätsiku leping Wenemaa kui tööandjaga.

(Sõnasoowijaid rohkem ei ole. Hää-letamisel wõetakse eelnõu I. lugem. wastu.)

7. Seadus wabr. Üleüld. kom. aru-
ja käsit. sead. andja A. Palwadre:
IV—VI peatük- Üleüldise komisjoni ni-
kide muutm. mel, kes selle seaduse on
kohta. läbi arutanud, panen ette
tema I. lugemisele asuda.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletami-sel otsustatakse eelnõu I. lu-gem. asuda.)

Kom. aruandja A. Palwadre: Käesolew seaduseelnõu on wälja töötatud kaubandus- ja tööstusministeeriumi poolt. Ta on juba Riigikogu tegewuse algul Wa-bariigi Walitsuse poolt Riigikogule edasi antud. Üleüldine komisjon on ta läbi waadanud, kuid Riigikogu päewakorda ta ei pääsenud I istungjärgul mitte, sest Riigikogul oli väga palju tööd. Iseenesest on see seaduseelnõu väga tarwilik ja ru-tuline. Wäljaliselt läheb üleüldise kom-misjoni poolt wäljatöötatud seaduseelnõu sellest eelnõust lahku, mis Wabariigi Wa-litsuse poolt Riigikogule edasi antud oli, kuid lahkumine on rohkem wormiline ja sisuliselt on seaduseelnõu umbes seesama. Mõned üksikud parandused on tehtud, kuid needki enam-wähem kokkuleppes kauban-dus-tööstusministeeriumi esitajaga. Lah-kumine olid ainult nendes paragrahwides, mis käsitawad maksusi. Iseenesest on siin terve rida määrusi, mis elus juba makswad on ja loomulik on, et neid ka makswaks tuleb tunnistada. Niisuguste määruste hulgas on üles wõetud, et muude-takse weneaegsed nimetused Eesti laadili-seks; kus enne oli Wene nimi, seal tuleb nüüd Eesti jne. Sisuliselt on siiski paar tähtsat muudatust ette wõetud. Kaubandus-tööstusministeerium ei ole tahtnud üleüldse mitte patenta ja kaubamärke wälja andma hakata. Kaubandusministeeriumi esitaja seletas komisjonis, et olla üsna palju soowiawaldusi tulnud patentide saamiseks nii Eesti kui ka wäljamaa alamate poolt, kuid kõik need soowiawaldused on senni tähelpanemata jäetud, sest wabariigi sea-duses on olemas üksikud punktid, mis ras-keks teewad nende küsimuste arutamist. Wenemaal oli ette nähtud, et kaubandus-ministeerium, kes patendi asja läbi waa-tama pidi, seda üsna põhjalikult oli kohus-tatud tegema. Palju tehnilist tööjõudu tarwitas see asjaolu, et otsustada tuli, kas uued ülesleidused, mille peale patenta soo-witakse, ka tõesti uued on. Eestis on kau-bandusministeeriumi esitaja arwamise jä-rele wõimatu nii palju tehnilisi tööjõude saada, kes suudaks nimetatud küsimust lahendada, sellepärast on tähtsamaks muu-datuseks selle seaduseelnõu I. osas paragr.

sees, et patendiamet ei otsusta mitte, kas ülesleidis on uus või mitte, see küsimus jäetakse kohtu otsustada, kes aja jooksul võib arutada tüliküsimusi, mis tekiwad, kui patendiandmisega kolmanda isiku huwid rikutud on. See põhimõte käib seaduse I. osast läbi, nimelt võimalikult vähendada meie ametlikku asjaarutamist kaubandus-tööstusministeeriumis; teised muudatused käiwad nende asutuste kohta, kes patendiõiguse väljaandmist korraldawad.

Kaubandus-tööstusministeeriumil oli õigus oma koosseisu kokku seada ja Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ette panna. Kuid ministeerium ei ole arwatawasti täiel määral oma õigust tarwitanud. Nüüd tahetakse ette näha ja maksma panna teatud kindel kord. Kaubamärkide seaduse muutmises on tähtsamaks uuenduseks see, et ära kaotatakse endine Wene seaduse paragr., mille järele iga kaubamärk pidi sisaldama kaubamärgi omaniku nime, perekonnanime, ja isanime. See nõue, mis Wenemaal enam-wähem arusaadaw oli, on Eestis täitsa üleliigne ja otstarbetu. Mis puutub eelnõus ettenähtud maksudesse, siis esialgul ei tahtnud üleüldine komisjon asja kohta oma seisukohta wõtta ja otsustati rahaasjanduse komisjoni arwamist ära kuulata. Kuid komisjonil ei läinud korda asja kohta rahaasjanduse komisjoni arwamist kuulda saada. Ministeerium tunnistas selle seaduseelnõu rutuliseks ja pidas tingimata tarwilikuks kiiremalt teda Riigikogus läbi wiia, ja üleüldine komisjon ei jäänud ootama rahaasjanduse komisjoni arwamist, waid otsustas küsimust lahendada sel teel, et arwesse wõttes üleüldist elukalliduse tõusu, kõrgendada kõiki neid makse 100-kordseks. Esimesel lugemisel ei oleks wist küll suuremaid lahkuminekuid, mis nõuaks weel lähemat arutust. Panen ette seda seaduseelnõu, I. lugemisel wastu wõtta ja II. lugemisele üle minna.

(Sõnasooiwaid ei ole. Hääletamisel otsustatakse eelnõu esim. lugem. wastu wõtta).

Juhataja O. Strandman: Et järgmise päewakorra-punkti kohta komisjoni aruandjat saalis ei ole, läheme seitsmenda päewakorra-punkti, — Riigikogu kodukorra juure üle.

8. Riigikogu kodukord II. lug. Kodukorra komisjoni aruandja J. Seljamaa: Seaduse pealkiri on: „Riigikogu kodukord“.

(Sekretääri kohale asub abi-sekretäär J. Bergman).

Juhataja O. Strandman: Seaduse pealkirja kohta sõnasooiwaid ei ole. Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse). Pealkiri on ühelhäälel wastu wõetud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: Riigikogu Juhatus. § 1. Riigikogu Juhatusse kuulwad: esimees, esimene ja teine abiesimees, sekretäär ja selle esimene ja teine abi.

(Sõnasooiwaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 1 ühelhäälel wastu.

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 2. Juhatusel liikmed walitakse kinnisel hääletamisel. Walituks tunnistatakse, kes on saanud üle poole kõigi Riigikogu liigete häälest.

Kui kandidaat ei saa nõutud enamust, wõetakse ette teistkordne walimine, kus juures walituks loetakse see kandidaat, kes on saanud koosolekul wiibiwate Riigikogu liigete hääleteenamuse. Jääb ka teistkordne walimine tagajäretaks, siis wõetakse ette kolmaskordne walimine ja walituks tunnistatakse see, kes on saanud koosolijate wõrdlewa hääleteenamuse.

Kui kolmaskordsel walimisel üksikud kandidaadid on saanud ühepalju hääli, otsustatakse küsimus liisuga.

Rkl. K. Wirma (sd.): See paragr. on komisjoni poolt ette pandud samasugusel kujul, nagu ta Asutawa Kogu kodukorras oli; kuid seal oli ta teatud wiisil arusaadaw, nimelt niisugune kolmekordne walimise kord, nagu selles paragr. näha on, ja nagu ta rahwaesitajatele kätte on antud. Kuid meie praegune kodukorra-kawa näeb meie kwoorumi kindlakstegemiseks teistsuguse korra, kui meil praegu maksew, ja kui see oli Asutawa Kogu kodukorras, mida ka praegu tarwitatakse. Kwoorumraamatut on meil waja siis, kui on tarwis hääletamisel teada saada, absoluutset hääleteenamust. Siis waadatakse järele, kui palju Riigikogu liikmeid on koosolekule ilmumisel oma nimed raamatusse sisse kirjutanud, loetakse need sealt ära, ja ei waadata mitte, kui palju just saalis neid istub. Käesolewa kawa § 35. on aga kwoorumi kindlakstegemiseks teistsugune kord ette nähtud; nimelt peab ära lugema, kui palju on koosolijaid koosolekul. Sellepärast ei tarwitse sellel paragr. olla mitte niisugune kuju, nagu tal oli Asutawa Kogu kodukorras, kus teatud kergenduse mõttes wõis

lihtsalt raamatust waadata, kui palju on koosolekulwiibijaid ja ei pruukinud neid sugugi lugeda. Nii on arusaadaw, et see teine aste, mis räägib sellest, kui palju Riigikogu koosolekul wiibivatest liigetest on hääletamise ajal saalis, ei tarwitse sugugi käsitusele tulla. Et see wahepealne aste üleliigne on ja et ka III. aste teatud wiisil isegi kahtlaselt wormuleeritud on, nimelt räägib wõrdlewast häälteenamusest, siis on siin parandus selguse mõttes tarwilik. Mina isiklikult ei kujuta omale ette seisukohta, et Riigikogu Juhatusse saaks walitud, näit., 3 kandidaati, ja ütleme, et ühele antakse 10 häält poolt, teisele 20 ja kolmandale 30, ja et niisugust ainult poolthääletamise wiisi wõiks siin tarwitada. Mina saan nii aru, et Riigikogu Juhatusel liikmed peawad saama walitud koosolijate häälteenamusega, ja enam häält peab poolt olema, kui wastu. Niisugune hääletamise wiis on meil jälle meie praeguse kodukorra § 80 ja 104 ette nähtud. § 104 räägib seda, kuidas walitsuse liikmeid walitakse liht häälteenamusega. Mis on liht häälteenus, see on ka § 80-le järgnewates paragrahwides selgesti näha, ja et ta weel arusaadawam oleks, tuleb seal weel wastaw parandus teha. Niiviisi wõeti ta ka komisjoni poolt wastu ja nõnda on siis liht häälteenus arusaadaw, ja ei pruugiks sugugi olla selles paragr. niisugust kolmeastmelist walimise korda. Sedasama saab kätte just kaheastme wõi kahekordse hääletamisega, kus jõesse astub liht häälteenus. Seda liht häälteenamise küsimust arutas muuseas tagantjärele kodukorra komisjon ja ühines selle parandusega, mis mina siin ette panen. See ettepanek oleks järgmine: II. lõikes teine lause koguni välja jätta, nii et II lõige oleks järgmiselt redigeeritud: kui kandidaat ei saa käesolewa paragrahw esimeses lõikes nõutud enamust, siis wõetakse ette teistkordne walimine, kusjuures walituks loetakse see kandidaat, kes on saanud liht häälteenamuse.

III lõikes tuleks maha kustutada sõna „kolmaskordsel“. Kolmaskordist walimist ei tule enam ette wõtta, aga niisugune juhtumine wõib siiski ette tulla, et I-sel wõi II-sel walimisel saawad näit. kaks kandidaati ühepalju häält, sellepärast peaks see III-mas lõige sisse jääma, ainult sõna „kolmaskordne“ tuleks välja jätta.

Rkl. J. Allikso (kom.): Mina paneksin ette kodukorras muuta seda, et panna kinnise hääletamise asemele lahtine hääletamine. Kodukorra-elnõu järele läheb kinnine hääletamine lahtisest ainult selle poolest lahku, et kinnisel hääletamisel ei

wõi sõna anda hääletamise motiwide kohta, waid sõna wõib anda ainult teadaandmise kohta. See kinnine hääletamine on iseäranis projekteeritud elnõu § 8-mas. Ka § 68 kohta asub Kom. Tööliisterühm sellele seisukohale, et kodukorda ei wõi jääda mitte kinnine hääletamine, nii ka Riigikogu ja kom. kinnised koosolekud, waid kõik, mis Riigikogus sünnib, peab sündima awalikult terwe rahwa ees, ja peab ka töolisteklassile nähtaw olema. Kinnise hääletamise tarwilikuks tunnistamiseks ei wõi mitte neid põhjusi olla, mis kinnise koosoleku tarwilikuks tunnistamisel, sest kinnine hääletamine tähendab, et rahwas ei tohi teada, kuidas wiisi tema esitaja hääletas. Selle warjamine wõib kasulik olla nii mõnelegi rühmale, kes ainult mudases wees hani püüda loodawad. (Naer). Aga tuleks küsida, kuiwõrd seisab kinnine hääletamine rahwaesitusega kokkukõlas. Tõsi küll, et see põhimõte ei ole põhiseaduses tarwilikku wäljendust leidnud. Sest walijatel ei ole Riigikogu liigete tagasikutsumise ja ümberwalimise õigust. Aga kaks õigust on walijal ikkagi arupärimise suhtes jäänud. Esimene nendest on kirjutatud õigus — ja nimelt: walija wõib lähematel walimistel oma hääle teistele anda. Teine õigus on walijal de facto olemas, kuigi tal seda de jure ei ole: walija wõib rewolutsioonilise pöörde teel tänaseid Riigikogu liikmeid wastutusele wõtta.

Ma kriipsutan alla, et kinnist hääletamist kaitsta ja maksma panna wõib nimelt neil Riigikogu rühmadel põhjust olla, kellel asja on arwata, et proletaarline walija nende üle walju kohut wõib mõista, kui need rühmad ei saa jälgi segada.

Kuid kodukorra-elnõu läheb jälgedesegamise wõimaluse andmises weel kaugeemale. Kodukorra-elnõu teeb pimesikumängu, nii öelda sunduslikuks. Elnõu ei luba kinnisel hääletamisel sõna saada hääletamise motiwide kohta, — ei üksikutele Riigikogu liigetele, ega ka rühmadele. (Juhataja: herra kõneleja, teie kirjatükk selles suhtes käib hoopis teise paragr. kohta!). (Naer).

See peaks ikkagi iga rühma enese asi olema, kas ta walija ees warjata tahab oma hääletamist ja selle motiive. Riigikogu ei peaks mitte niisugusele seisukohale asuma, et ta vähemusrühmale kohuseks teeb jälgedesegamist kaasa teha. Wähe on sellest, et meie juhatusel walimisel ja muudel hääletamistel teada anda tohime paljast fakti, et meie hääletamisest osa ei wõta. Peab wõima ka mitte-osawõtmise motiive awaldata. Kuid ka „poolt“ ja „wastu“ hääle-

tamise korral peab saama motiive avaldada, kuigi hääletamine kinnine oleks.

Iseäranis küsitaw on kinnine hääletamise mõte ja motiivide avaldamise keeld just juhatusel walimistel. Sest juhatus walitakse rühmade kokkuleppe alusel. Kuigi see kokkulepe kinniselt sünnib, aga juba kandidaatide ülesseadmisel tuleb see kokkulepe awalikuks. Sest rühmad panewad oma kandidaadid ette.

Nii wõiks siis kinnine hääletamine siin ainult seda tähendada, et tahetakse wõimalus wõtta oma seisukohta awaldada rühmal, kes ainult teatud tingimistel juhatuses osa wõttab ehk jälle rühmal kes oma esitajat juhatusse ei saada ja seda motiiveerida tahab.

Riigikogu praktikas on juba seda ette tulnud, kui Kommunistilisele Töölisterrühmale sõna ei antud motiivide awaldamiseks, miks Kom. Töölisterrühm oma kandidaate juhatusel walimistel ette ei pannud ja walimistel osawõtmisest loobus.

Niiwiisi on väljaspool kahtlust, et see kinnine hääletamine juhatusel walimistel eestkätt nende vähemusrühmade wastu on sihitud, kes juhatuses osa ei wõta.

Sedamööda tähendab meie parandus õieti — Riigikogu enamusele ettepanud küsimust: kas kawatseb Riigikogu jääda vähemusrühmade suusulgumise praktika juure?

Rkl. J. Wanja (kom.): Ma teen täiendawa ettepaneku: Juhatusel walimistel wõib sõna saada hääletamise motiivide kohta. Juhatusel walimine on õieti akt (Juhataja: Ma pean ütleva, et Teie parandus mitte arutusel olewa paragr. kohta ei käi!). Aga ta puudutab ometi kõnealolewat paragr. (Juhataja: Kui teie soovite selles suhtes parandada selle paragr. kohta teha, siis olge head!).

Juhatusel walimine on õieti akt, mis Riigikogu kodukorrale sisu annab, ja meil saab juhus olema ka edaspidi näitusi tuua, kuidas koosoleku juhataja hindamine terwele sellele kodukorrale tema konkreetse sisu annab. Sellepärast on Riigikogu Juhatusel walimine üksikutele rühmadele väga tähtis ja on tarwilik, et kõik rühmad selle talituse juures awaldada saaks oma seisukohta. Kui see parlamendi praktikas maksew oleks, et juhatus tummalt walitakse, siis on see wast sellega seletataw, et juhatusel tahetakse anda sarnane kuju, kui seisaks tema kõigist rühmadest ja erakondadest kõrgemal erapooletuse suhtes. § 104 lubab isegi walitsuse liikmeid lahtisel hääletamisel walida ja ei taha keelata sõnaandmist hääletamise motiivide kohta; ja ma ei

leiaks ka paragr., et näituseks riigikontrollööri ehk kohtuniku walimine kinnisel hääletamisel peab sündima, kuna need ometi isikud on, kelle kohta praegune walitsew õpetus ütleb, et nad erapooletus ise on. Kuid nende kohta ei keelata hääletamise motiivide üle sõnasaamast, sest nad walitakse lahtisel hääletamisel. Sellepärast on väga tähtis, et juhatusel walimistel peaks saama sõna hääletamise motiivide kohta. Meie mäletame, et tsaari duumas oli maksew see silmakirjalik wiis: näituseks Rodsijanko astus oma oktoobristide erakonnast välja ja see pidi tähendama muidugi seda, et ta erapooletuse suhtes ulatamata kõrgel seisab, nii et tõsised Wene mehed“ nii nimetud „metshärjad“ riigiwolikogus nii ropusti söimata wõisid, et paluti ses asjas samme astuda. Kui aga Tsheidse nimetas sotsiaaldemokraatlikku wabariiki, siis oli see ootamata imelik kuulda. Pealegi on meil siin näituseks Riigikogu esimees ja abi suurepäraliselt soomustatud mehed. Kui ma siin näituseks juhataja teguwiisi tahaksin arwustada, siis näete warsti, mis sellest Riigikogu paragrahwide põhjal välja tuleks. (Naer). Wõin ainult kaudseid teid tarwitada, juhatusel teguwiisi arwustamise juures ja kui ma asjani jõuan, on ainult juba sõna ära wõetud. (Naer). Praegune kodukorra-eelnõu lubab anda weel juhatusel tarwitada kaitsewäe salgad. Juhatusel saab olema rewolwer, mortiiirid ja kõiksugu patareid, meil aga ainult sõna hääletamise motiivide kohta; nende sõjariistadega wõiks kaksikwõitlus juhatusel wastuwõetaw olla.

Siin näituseks sünnib isegi riigikaitse ja wäliskomisjoni walimine lahtiselt ja juhatusel walimine on iseenesest väga tähtis üksikutele rühmadele; sellepärast ei tohiks mitte keelata sõnasaamist hääletamise motiivide kohta. Sellepärast teen ettepaneku, et juhatusel walimisel wõiks sõna saada hääletamise motiivide kohta.

Komm. aruandja J. Seljamaa: Rahwasaadikute J. Allikso ja J. Wanja parandused leian mina mitte-wastuwõetawad olema sellepärast, et nemed kohased on sel korral käsitada, kui meie § 68 juure tuleme, kus üleüldse hääletamise motiividest jutt on. Wõib olla, et seal Riigikogu asub hoopis teisele seisukohale, kui kodukorra komisjon on asunud, ning lubab sõna ka hääletamise motiivide kohta kinnisel hääletamisel. Praegusel korral aga leian mina, et eelpool ettetoodud parandused mitte kaaluwad ei ole. Kui rkl. J. Allikso ja J. Wanja siin Wenemaad näituseks ette toowad, pean mina ütleva,

et need näitused, mis seal riigielu peale mõjuawaldajad on, pahad ja mittesoowitawad on ja meie Eesti Riigikogu kodukorra hääletamise juures ei pruugiks sealt mitte enesele näpunäiteid wõtta. Mis rkl. K. Wirma ettepanekusse puutub, siis pean tähendama, et neid parandusi on ka arutatud ja kodukorra komm. leiab wõimaliku olewat rkl. K. Wirma ettepanekuga ühineda.

Juhataja O. Strandman: Kas soowitakse, et ma parandused üksikult ette loen? (Hüüded kohtadelt: Palume). Siis oleks järjekorras esiteks herra J. Allikso ettepanek § 2 kohta: „kinnisel hääletamisel“ asemele: „lahtisel hääletamisel“. Siis on rkl. J. Wanja poolt ettepanek § 2 täiendada järgmise täiendusega: „Juhatuse walimistel wõib sõna saada hääletamise motiivide kohta“. Kolmas on rkl. K. Wirma ettepanek, millega ka komisjoni aruandja ühinenud on: „Juhatuse liikmed walitakse kinnisel hääletamisel: walituiks tunnistatakse, kes on saanud üle poole kõigi Riigikogu liigete häältest.

Kui kandidaat ei saa käesolewa paragrahwi esimeses lõikes nõutud enamust, siis wõetakse ette teistkordne walimine, kusjuures walituks loetakse see kandidaat, kes on saanud liht häälteenamuse.

Kui walimisel üksikud kandidaadid on saanud ühepalju hääli, otsustatakse küsimus liisuga“.

Ma panen kõige pealt hääletamisele rhs. J. Allikso ettepaneku, et § 2. 1 reas wõtta sõnade „kinnisel hääletamisel“ asemele „lahtisel hääletamisel“. (Hääletatakse). See parandus on suure häälteenamusega tagasi lükatud.

Teiseks tuleb hääletamisele rhs. K. Wirma ettepanek, millega ka komisjoni aruandja on ühinenud ja mille ma praegu ette lugesin. Kes on § 2 wastuwõtmise poolt ühes rhs. K. Wirma parandusega? Kes on selle täienduse poolt? Kes wastu? Nähtawa häälteenamusega on see täiendus tagasi lükatud.

Siia juure on weel parandus tehtud rhs. J. Wanja poolt, et täiendada § 2 järgmise lausega: „Juhatuse walimisel wõib sõna saada hääletamise motiivide kohta.“ — Kes on selle täienduse poolt? Kes wastu? Nähtawa häälteenamusega on see täiendus tagasilükatud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 3. Riigikogu kirjawahetus ja kantselei käib juhatusse wõimkonda.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 3 ühelhäälel wastu).

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 4. Juhatus peab oma koosolekuid tarbe järele nii Riigikogu istungjärkude ajal kui ka nende waheaegil. Koosolek on otsuswõimeline, kui vähemalt pooled liikmed koos on, nende seas esimees wõi tema aseäitja abiesimees.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 4 wastu).

Komm. aruandja J. Seljamaa: Enne, kui ma § 5 ette loen, palun rhs. kaks järgmist parandust ette wõtta ja nimelt: 4 reas on trükitud „kes“ peaks olema aga „kas“ ja järgmises reas tuleb lugeda sõna „seadusliikude“ asemel „seadusliikudel“. § ise oleks järgmine:

§ 5. Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwaalgatamise õiguse seaduse § 8 p. 2 põhjal nõuab Riigikogu Juhatus asutustelt, kelle peale nimetatud seaduse § 17 põhjal on pandud hääleõigusliikude kodanikkude nimekirjade korraspidamine, teateid, kas hääleõigusliikude kodanikkude nimekirjad on kokku seatud, seadusliikudel tähtaegadel parandatud ja täiendatud ja missugused kaebused nimekirjade kohta on sisse antud.

Administratiivkohtusse sisseantud kaebuste puhul nimekirjade korraspidamise asjus (Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwaalgatamise õiguse seaduse § 21) on Riigikogu Juhatusel administratiivkohtu korra §§ 11, 16 ja 29 ettenähtud walweasutuse õigused.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 5 ühelhäälel wastu).

Komm. aruandja J. Seljamaa: Peatükk II. Riigikogu rühmad.

§ 6. Rühmaks loetakse iga Riigikogu liigete koondust, mis on saanud walimistel ühenimeliste walimisnimekirjade põhjal vähemalt kolm kohta.

Rkl. J. Wanja (kom.): Ma teen täiendawa ettepaneku, et kõigil Riigikogu liigetel on õigus juhatusse koosolekutest sõnaõigusega osa wõtta. Teen selle ettepaneku selle paragr. juure, sellepärast, et teist sellesisulist paragr. kodukorras ei ole.

Juhataja O. Strandman: Kas teie ei saaks seda täiendawat ettepanekut § 17 juures teha, kus niisugune õigus on antud wanematekogu liigetele juhatusse koosolekutel.

(Riigikogu liige J. Wanja on sellega nõus).

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 6 ühelhäälel vastu).

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 7. Rühm peab vähemalt 6 liiget suur olema, kui ta Riigikogus tekib.

Rkl. J. Piiskar (is.): Minule ei ole arusaadav, et eelmises paragr. kolmest liikmest küllalt on ja et nüüd siin 6 liiget peab olema. Teen ettepaneku selles paragrahvis 6 liikme asemel 3 liiget võtta.

Juhataja O. Strandman: Sõnasooijaid enam ei ole. Kas komisjoni aruandja ühineb selle ettepanekuga? (Komisjoni aruandja ei ühine). Komisjoni aruandja ei ole selle parandusega ühinenud. Panen kõige pealt hääletamisele selle paranduse § 7 juure, et 6 liikme asemel 3 liiget võtta. (Hääletatakse). Nähtawa häälteenamusega on see parandus tagasi lükatud. Nüüd tuleb hääletamisele § 7 sel kujul, nagu ta komisjoni poolt on ette pandud. (Hääletatakse). Suure enamusega on § 7 vastu võetud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 8. Uueks rühmaks ühinemisest peab Riigikogu Juhatusel kirjalikult teatama, rühma nimetust ja liikmeid ära tähendades. (Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 8 vastu).

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 9. Rühmad on kohustatud oma eestseisuse (büroo) kokkuseadest kirjalikult Riigikogu Juhatusel teatama.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 9 ühelhäälel vastu).

Komm. aruandja J. Seljamaa: Peatükk III. Riigikogu wanematekogu.

§ 10. Wanematekogusse kuuluvad Riigikogu Juhatus ja rühmade esitajad.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 10 ühelhäälel vastu).

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 11. Wanematekogus on rühmad esitatud proportsionaalselt Riigikogu koosseisule, jagajaks võttes arwu 8 ja arwates alla 8-liikmelistele rühmadele igäühele ühe esitaja.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 11 ühelhäälel vastu).

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 12. Wanematekogu ülesanne on lahendada igasuguseid küsimusi, mis Riigikogu tegewusse ehk ülesannetesse puutuvad, ja täita Riigikogu otsuse järele tema peale pandud kohuseid.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 12 ühelhäälel vastu).

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 13. Wanematekogu koosolekud kutsuvad kokku ja juhatab Riigikogu esimees või tema asetäitja abiesimees.

Tarbe järele kutsuvad Riigikogu Juhatus wanematekogu kokku ka Riigikogu istungjärkude waheaegil.

(Sõnasooijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 13 ühelhäälel vastu).

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 14. Wanematekogu koosolekud on otsusvõimulised, kui kõigile rühmadele koosolekust on teatatud ja vähemalt pooled liikmed koos ehk kõik rühmad esitatud.

Rkl. K. Ast (sd.): Teen ettepaneku § 14 järgmiselt redigeerida: „Kui kõigile rühmadele koosolekust“ järgmiselt: „kui kõigi rühmade esitajatele“.

Juhataja O. Strandman: Sõnasooijaid enam ei ole. Rkl. K. Ast'i poolt on ettepanek tehtud seda paragr. muuta selles mõttes, et sõnade „kõigile rühmadele“ asemele panna „kõigi rühmade esitajatele“. Kas komisjoni aruandja soovib selle kohta sõna? (Komisjoni aruandja: Ma ühinen selle ettepanekuga!) Komisjoni aruandja on selle parandusega ühinenud. Siis ma panen terve paragr. parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse). Vastu ei ole keegi. Seega on see § 14 ühelhäälel vastu võetud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 15. Kõigil Riigikogu liigetel on õigus wanematekogu koosolekutele sõnaõigusega osa võtta.

Juhataja O. Strandman: Võib olla ehk herra J. Wanja teeb oma paranduse? (Rkl. J. Wanja: Ei!) Sõnasooijaid ei ole. Panen § 15 hääletamisele. (Hääletatakse). Sellega on § 15 vastu võetud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 16. Rühmad on kohustatud teatama Riigikogu Juhatusel, kes nende poolt on määratud wanematekogu esitajateks ja wiimaste asetäitjateks.

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Ma arwan, et siin lause wiimases pooles sõnad

„wanematekogu esitajateks“ tulewad ümber muuta „esitajateks wanematekokku“ ehk „kogusse“. Muidu tuleb wälja, nagu oleks nemad esitajad wanematekogust, kuna nad tõepoolest aga rühmade esitajad wanematekogu on.

Juhataja O. Strandman: Sõnasooijaid enam ei ole. Rkl. A. Anderkopp'i poolt on parandus tehtud, sõnade „wanematekogu esitajateks“ asemele panna „esitajateks wanematekokku“. Kas komisjoni aruandja ühineb selle ettepanekuga. (Komisjoni aruandja ühineb). Panen selle paragr. hääletamisele ühes rsh. A. Anderkopp'i parandusega. (Hääletatakse). Sellega on § 16 ühelhäälel vastu wõetud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 17. Wanematekogu liigetel on õigus juhatusse koosolekutest sõnaõigusega osa wõtta.

Rkl. J. Wanja (kom.): Ma teen § 17 juure täiendawa ettepaneku: kõigil Riigikogu liigetel on õigus juhatusse koosolekust sõnaõigusega osa wõtta. Kodukorra komisjon on wälja töötanud ettepaneku, et Riigikogu komisjonide koosolekud saaksid kinniselt peetud. Nüüd on ta ka otsusele jõudnud juhatusse koosolekuid nii pidada, et sealt wõiwad osa wõtta ainult rühmade esitajad wanematekogu liikmed. Kuid wõib tarwidus tekkida, et ka teistel rühmaliigetel tarwis on sellest koosolekust osa wõtta. Kuid komisjon on wälja töötanud paragr., et seda wõimalust Riigikogu liikmed ei saa, ei pealkuulajatena, ega sõnaõigusega osawõtjatena. Juhatusse koosolekutele on kodukorra komisjon selle paragr. niiwõrd vastu tulnud, et juhatajal ei pruugi Riigikogu liigetele ust näidata, waid wäljawiskamiseks on juba kodukorras paragr. olemas. Miks tohiwad aga ainult wanematekogu liikmed juhatusse koosolekutest osa wõtta? (Wahelhüüe: Rühma esitaja on ühtlasi wanematekogu liige!) See on küll enamasti nii, et nad üks ja sama on, aga see wõib kodukorra järele ka teisiti olla. Ei tohi herra O. Strandman'i kabinetti keegi astuda, ei ka rühma esimees, kui tal tunnistust ette ei ole näidata, et ta wanematekogu liige on. Ei pääse juhatusse koosolekule ükski Riigikogu liige oma asja ajama, kui mitte rühma esimees heamehe poolest oma peale ei wõtta herra O. Strandman'i juures eestkostjaks olla. Kodukorra komisjon ei pea mitte neid kaudseid wahakordi eeldama, sest igal Riigikogu liikmel ei ole semljakkisid ja ei leia eestkostjaid. (J. Uluots: Eesti waba-

riigis pole niisugust asutust, nimega Strandman) Riigikogu liikmel wõib tekkida asjalik wajadus juhatusse koosolekust osa wõtta. Kodukord ei asu mitte sel seisukohal, et ainult rühm wõib Riigikogule ettepanekuid teha. Sellest järgneb, et ka üksik Riigikogu liige wõib mõnda küsimust päewakorda wõtta, wõib oma allkirjaga Wab. Walitsusele küsimisi ette panna. Kui aga kodukorra-eelnõu küsimiste teksti piirab, siis wõib wäga tarwilik olla juhatusse enne koosolekut auku pähe rääkida, et juhataja seda küsimist päewakorrast wälja ei jätaks. Wõib nii mitmesuguse ettepaneku suhtes tarwilik olla juhatusse rääkida. Kui aga küsija ehk ettepaneku tegija ei ole wanematekogu liige, siis peab ta selle eelnõu järele ühte kahest tegema: kas oma rühma esitajaid wanematekogus paluma, et need tema eest kostma läheks, missugune kord aga asjata kitsendus oleks. Mis siis teha, kui wanematekogu liige on ära sõitnud? Kas peab see ettepaneku tegija siis mõne juhatusse liikme kaudu juhatusse kabinetist wälja kutsuma, et teada saada, mis herrad tema asja kohta otsustawad. Kom. Töölisterühmale ei tee see just palju haiget, sest mis meil öelda on, seda ütleme meie siit kõnetoolilt kõigi kuuldes. Need põhjendused toon ma ainult selleks ette, et iseloomustada, kui wäga agaralt ollakse selleks ametis, et esimese ja teise järgu Riigikogu liikmeid luua, waheseinu üles ehitada ja et ainult äärmine wool Riigikogu Juhatusse soomustamise suhtes seda teha wõib, et nii hoolimatalt Riigikogu liikmeid kahte liiki jagatakse.

Komm. aruandja J. Seljamaa: Ei ole mõtet liig pikalt rsh. J. Wanjale wastata. Tahan ainult järgmise asjaolu peale tähelpanu juhtida. Kõigil Riigikogu liigetel on õigus komisjoni tööd sõnaõigusega osa wõtta ja kõigil wanematekogu liigetel on sõnaõigus Riigikogu Juhatusse koosolekul. Kui mõni rühm wanematekogusse esitaja walib, kes ei suuda, ega mõista oma rühma kasusid kaitsta, siis on see rühma asi ja seda peab ainult kahetsema. Sellest seisukohast wälja minnes ei tohi mitte lubada juhatusse tööd takistada, kõigile Riigikogu liigetele sõnaõigust andes juhatusse koosolekuid üleüldisteks koosolekuteks muutes. Kui see põhimõte vastu wõtta, siis muutuwad ju juhatusse koosolekud Riigikogu koosolekuteks. Seda asjaolu arwesse wõttes otsustas kodukorra komisjon, et sarnast õigust kõigile Riigikogu liigetele anda ei saa ja et üksikute rühma esitajate osawõtmisega juhatusse

koosolekutest kõik rühma liigete soovid ja ettepanekud ette kantud wõiwad saada ja nende huwid kaitstud on. Mis seletusse puutub, et üksikud rühma liikmed ei julge ega tohi esimehe ehk abi kabinetti minna, siis on see kahtlus üleliigne, ja nagu ma senniajani olen näinud, on wõimalus olnud Riigikogu Juhatusel liigete juures igal Riigikogu liikmel oma küsimusi läbi arutada, kaaluda ja ettepanekuid teha, muidugi sel korral, kui ametlikku juhatusel koosolekut ei ole. Komisjoni nimel ei wõi ma herra J. Wanja ettepanekuga ühineda.

Juhataja O. Strandman: Panen kõige pealt herra J. Wanja ettepaneku hääletamisele. (Hääletamisel lükkatakse rkl. J. Wanja ettepanek enamuse vastu olekul tagasi). Panen § 17 komisjoni poolt ette pandud kujul hääletamisele. (Hääletatakse). Wastu on 4 häält. Seega on see paragr. komisjoni ettepanekust vastu wõetud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: Peatükk IV. Riigikogu komisjonid.

§ 18. Riigikogu walib oma liigete hulgas alalised ja erikomisjonid ettepanekute ja seaduseelnõude arutamiseks.

Riigikogu wastawa otsuse põhjal töötawad Riigikogu komisjonid ka Riigikogu istungjärkude waheaegil.

Rkl. K. Wirma (sd.): Siin § 18 on tarwitatud sõna „ettepanekute“; nimelt on komisjonidel kohuseks teha Riigikogule ettepanekuid ja seaduseelnõusid ette panna. See kord, kuidas nimelt ettepanekuid tehakse, on lähemalt ära tähendatud kodukorra VI. peatükis, kus räägitakse seaduseelnõude ja ettepanekute esitamise, arutamise ja lugemise; seal on lähemalt ära tähendatud see kord, kuidas nende seaduseelnõude ja ettepanekutega tuleb teha ja talitada, aga et ka komisjonile ülesandeks on tehtud ettepanekuid teha ja seaduseelnõusid arutada, siis on see paragr. lähedalt seotud IV peatükiga, mis käsitab ettepanekute ja seaduseelnõude lugemise ja peajasjalikult nende esitamise korda.

Kui meie siin lähemalt vaatame neid ettepanekuid, mis Riigikogul arutada ja otsustada tulewad, siis peame meie nägema, et need mitmesuguse laadiga on oma iseloomu poolest. Ühed ettepanekud on näituseks niisugused, mis meie näituseks teeme seaduse paragrahwide parandamiseks; sarnaseid ettepanekuid arutatakse selle sama paragr. piirides, tema kohta antakse teataw arw kordi sõna, lastakse rääkida teataw aeg; II lugemisel antakse

lugemisel olewa paragr. kohta sõna ainult kaks korda, mitte aga selle ettepaneku kohta, mis paragrahwi paranduseks on tehtud. Teistsugused on aga ettepanekud, mis wõetakse iseseiswate päewakorra-punktidenäna üles, mida arutatakse, nagu seaduseelnõu I. lugemisel. Niisuguste ettepanekute hulgas tuleks wahest nimetada näituseks kohtu nõudmist mõne Riigikogu liikme kohta, et teda tuleb wangistada. Seda ettepanekut tuleb arutada iseseiswate päewakorra-punktina ja selle arutamise juures ei saa mitte öelda, et seda tuleb mitmel lugemisel arutada, waid seda tuleb ühekorraga otsustada ja ära öiendada. Selle küsimuse arutamise juures ei saa mitte piirata sõnawõtmise kordi, siin tuleb anda sõnawõtjatele nii mitu korda sõna, kui nad tahawad.

Samasuguseid asju on weel olemas, näituseks Wab. Walitsuse ametissekutsumine, riigikontrolööri walimine, Riigikogu liigete walimine ja need on kõik niisugused asjad, mis esinewad iseseiswate päewakorra-punktidenäna, ja mille kohta wõib mitmesuguseid ettepanekuid teha.

See seisukoht on päris selge, et nende kahte liiki ettepanekute wahel suur wahe on; nimelt nende ettepanekute wahel, mis tehakse näituseks seaduseelnõude juureparandustena jne. jne., ja nende wahel, mis esinewad iseseiswate päewakorra-punktidenäna. Iseäranis tähtis ja tarwiline on neid ettepanekuid liigitada käesolewa kodukorra-eelnõu § 65-da mõttes. Meie kodukorra § 65 on kord ette nähtud, kuidas saab sõna seaduseelnõu lugemiste puhul. Wõtaks meie niisuguse korra wastu, et § 65-das ettenähtud sõnasaamise kord ka ettepanekute kohta maksew oleks, siis tõesti tuleks niisugune seisukord wälja, et nii küsimuste juures, mis iseseiswate päewakorra-punktidenäna arutatakse ja ühel lugemisel, nii öelda, otsustatakse, nõnda ka seaduseelnõu kohta tehtawate ettepanekute puhul, sõnasaamine ei ole meie kodukorras mitte selge. Sellepärast arutati juba selle kodukorra kokkuseadmisele, et kas ei leiduks üht uut termini, mis wõiks panna sõna „ettepanekute“ asemele, nende ettepanekute juhtumistel, kui jutt on niisugustest ettepanekutest, mis iseseiswate päewakorra-punktidenäna Riigikogu päewakorras seisawad. Seda termini oli aga raske leida, ja lõppude lõpuks paluti rhs. herra W. Ernits'i, et kas tema oma poolt mitte üht uut sõna wälja ei mõtleks. Rhs. W. Ernits mõtles terwe rea sõnu wälja, ja need oleks järgmised: „esitus“, „esildus“, „esind“, „esing“, „esite“, „ete“, „ettetus“, „esis-

tus“, „ettekanne“, „ettepanne“, „etteseade“, „ettetoode“, „etteanne“, „ettejäte“, „etteasetus“, „ettesetus“, ... (Wahelhüü: Aitab juba! Naer). Neid nimetusi läbi arutades soovitas W. Ernits kõige pealt sõna „esitus“, sest see on kõigeõigem termin; kuid „esituse“ termin olla juba ära wõetud, ja selle all mõeldakse midagi muud, näituseks meie „esitus“ Soomes. Aga rhs. W. Ernits ütleb sedawiisi, et see ei ole õige, waid peaks ütleva meie „edustus“ Soomes, ja see termin on walesti pandud.

Sellepärast siis mina, tehes oma parandusi, mis ma paljundatult Riigikogu liigete kätte palusin jagada, tarwitasin peat. VI. sõna „esind“, aga see küsimus, oli kodukorra komisjoni arutusel ja kodukorra komisjon arwas, et „esitus“ on siiski õige sõna ja kuna see „esitus“, mis praegu tarwitusel, on wale kohta läinud, siis tuleb teda nüüd õigeste kohta tagasi paigutada ja praeguse „esituse“ asemele tarwitusele wõtta ja õigeks tunnistada „edustus“. Neid kaalumisi arwese wõttes, teeks selle paranduse läbiwiimine meie kodukorra palju selgemaks. Sellepärast ühines kodukorra komisjon sellega, et on tarwis paigutada VI-das peatükis sõna „ettepaneku“ asemel „esitus“ ja et, nagu ma ütlesin, see termin on seotud selles paragr. ettetulewa „ettepanekuga“ ja arwesse wõttes, et pärastpoole wõetakse wastu sõna „ettepaneku“ kõrwal weel uus nimetus, teeksin mina redaktsioonilise paranduse, et siin „ettepanek“ saaks ümber nimetatud „esituseks“ ja juba selle eeldusega, et pärastpoole peatükk VI-das ka sõna „esitus“ tarwitusele saaks wõetud.

Rkl. J. Allikso (kom.): Asutaw Kogu walis oma komisjonid ikka proportsionaalselt rühmade suurusele. Ka Riigikogu on kõik komisjonid, peale kahe, proportsionaalselt walinud. Ses mõttes wõiks siis öelda, et proportsionaalsus Eesti kodanlises parlamentarismis on de fakto maksma pääsenud. Kuid seda vähem peaks siis meie ettepanekule wastu waieldama, sest et see walitsewat pruuki kodukorda wõtab. Selles kodukorra-eelnõus on nii mõndagi, mis ka ilma selleta siis pruugiks oleks, et seda paragr. kodukorda üles märkida. Miks ei taheta siis proportsionaalsuse pruuki mitte kodukorda wõtta? Et mõnikord wäikearwulisi komisjone walitakse — nagu 3-liikmeline redaktsiooni komisjon, siis on see, erand ja — teiseks, oleks proportsionaalsus ka siin wõimalik, kui rühmad kokku lepiks. Nähtawasti tuleb seletust sellest otsida, et Riigikogu mõnikord ka mitte proportsionaalselt

walida tahab, s. o. mõnda rühma mõnesse komisjoni mitte lasta tahab. Praktikas on see ka juba ette tulnud — wälisasjade ja riigikaitse komisjonide walimistel. Seda praktikast tahetakse jätkata. Ja kodukorra komisjon ei ole tahtnud Riigikogu enamuse käsa siduda, wõttes kodukorda määrust komisjonide proportsionaalse walimise kohta. See on jälle samm sinna poole, et wahet teha „ülemate“ ja „alamate“ wahel Riigikogu liigete hulgas; walitsewa korra alusel seiswad rühmad nõutawad endale eesõigusi sel teel, et nad teiste õigusi kärbiwad. See on ka tsaari duuma praktikast juba tuntud. Ka tsaari duuma enamusrühmad — mustasajalised ja oktobristid — ütlesid, et nemad rahwast esitawad ja rahwa tahtmist teostawad, kui nad pahempoolseid riigikaitsekomisjoni ei lase. Siis ei lastud isegi Miljukowi rühma riigikaitse komisjoni. Eestis täidab Miljukowi rühma, see on — walitsewa korra remonteerimise ja tema opositsiooni aset sotsiaaldemokraatiline rühm. Ja — täidab truisti. Ja seda on hinnatud ja kaalutud ja sotsiaaldemokraatide kohta on proportsionaalsus maksew ilma erandita. Teil peaks aga julgust olema, et otsekohe öelda, et teie sel teel kodanluse diktatuuri teostate, kui teie meid riigikaitse ja wälisasjade komisjonist eemale hoiate. See oleks ainus põhjendus meie ettepaneku wastu, mille kohta meie öelda wõiks, et see silmakirjalik ei ole.

Rkl. J. Uluots (põl.-k.): Ma sooviks paar sõna wastuseks öelda herra K. Wirma seletusele. Wõib wäga õige olla, et meie kodukorras on tarwis ettepanekute mõistet liigitada ja wastawaid nimetusi leida. Aga ma arwan, et see uus nimetus ei pruugiks mitte sõna „esitus“ olla. Sõnal on juriidilises keeles wäga suur tähtsus. Sõna „esitus“ on meil kindla juriidilise mõiste tähenduse omandanud ja mitte ainult õigusteaduses, waid ka ajakirjanduses ja inimeste üleüldises kõnes. Kui meie sõnale „esitus“ anname nüüd teise mõiste, siis wõiwad sellega wäga suured sekeldused ja arusaamatused tulla, mitte ainult keelelilist, waid ka seaduste tarwitamises ja seletamises. Sellepärast arwan, et wana mõiste „esitus“ peaks ikkagi edasi jääma nii, nagu ta juba kujunenud on. Ma arwan, et seda teist mõistet peaks teisiti nimetama ja seda nime oleks seda kergem walida, sest herra W. Ernits'i poolt olewat juba terwelt 25 sõna wälja mõeldud ja üle jääks weel 24. Ma arwan, et sõna „esituse“ mõiste ümbermuutmist tarwis ei ole ja meie tema asemele herra W. Ernits'i kollektsioonist

uue palju kohasema leiame. Sellepärast oleks minu ettepanek mitte sõna „esitus“ tarvitusele võtta, vaid miskisugune teine sõna leida, mida olewat juba loodud ja korraldatud.

Rkl. K. A s t (sd.): Ma pean ka kõige kindlamalt waidlema selle wastu, et wõetaks selle ette pandud erimõiste tähenduseks sõna „esitus“. Sõna „esitus“ all mõeldakse meil teatawat isikut ehk isikuid, kes teatawat asutust, organisatsiooni ehk riiki esitawad. Modernimad keelemehed seletawad küll, et sõna „esitus“ ei ole sugugi õige esitamise mõttes, waid peaks wõtma selle asemele „edustus“. On aga väga küsitaw, kui palju nende seisukoht täpiseuse mõttes õige on ja kas nende wäide ka keeleliselt põhjendatud. Meile tuletab sõna „edustus“ miskisugust teist mõistet meele, mis sõnaga „edu“ väga lähedalt ühenduses. Ei tea mitte, mispärast meie kisume oma keele Soome keelest läbi, kui meil oma parajad sõnad selle kohta on. Meie nägime, et sõna „esitus“ on Eestis tarwitusel juba mitmete aastate kestel ja meie räägime ka näituseks: rahwaesitus, seltside esitus jne. Kuidaswiisi tahetakse sõna, mis juba kauemat aega tarwitusel, äkki wälja jätta ja teine tema asemele panna ja seda ainult sellepärast, et ta Soome keeles on. Niisugune keelemurdmine oleks ilma nähtawa tarbeta. Meie peaksime siis hulk Asutawa Kogu poolt kinnitatud seadusi uuesti redigeerima.

Kuid teiselt poolt on päris selge, et selle ette pandud erimõistele, mida rhs. K. Wirma seletas, on tarwis sõna leida. Mina ei saa mitte oma seisukoha kaitseks keelelisi põhjendusi tuua, waid käin ainult oma keelelise instinkti järele. Sõna „esineb“ juure, mis herra W. Ernits'i kollektioonist pärit, wõiks ju wõtta sõna „esing“ ehk „esind“, aga minule näib, et „esing“ on ikka õige. Siin wõib analoogiat leida. Kui meie wõtame näituseks: sõna „lugema“, siis on sellest meil tarwitusel „loeng“. Siin on tarwis ainult üks täht muuta ja saamegi hoopis teise tähendusega sõna. „Loeng“ on see, kui keegi esineb ja kannab seal oma lektsia ette. See tegewus on „loeng“. Meie läheme loengule. Aga kui meie tarwitame sõna „loend“, siis meie peaksime hariliku kuulmise järele käies selle all seda mõistma, mis loengul ette kantakse. Ma ütlen, see on nii puht instinktiwilt. „Esile“ tuuakse see, millega esinetakse, ja sellest sõna „esind“. Wõib olla, edaspidi leitakse tarwilikuks sõna „esing“ tarwitama hakata teises mõttes. „Esing“ on, kui keegi esineb.

Mina oma poolt soowitan sõna „esind“, aga mitte „esitus“.

Rkl. K. Wirma (sd.): Ma pean tähendama weel selle peale, et „esituse“ wõi „esindi“ termini, nii öelda tarwidus, tundub olema selle järele, kus meil põhiseaduses on tarwitatud sõna „esitamine“. Walitsus esitab Riigikogule seaduseelnõusid. Nõnda oleks siis „esitamisest“ tuletatud termin kokkukõlas põhiseadusega. Kas meie aga sellest „esitamisest“ saame „esitus“ wõi „esing“ teha, see on see raske osa. Ma kirjutasin oma ettepanekut ka „esind“, mulle näis meeldiwat ka „esind“, aga seal Tartu mehed naerawad selle üle, sest Tartu turul pidada looma esimest poolt „esindiks“ hüütama. Ma ei waidle mitte selle termini juures, waid ma toonitan ainult selle tarwidust. Wast ehk herra W. Ernits räägib ise nende terminide kohta?

Rkl. W. Ernits (sd.): Ma ei taha siin kuigi pikalt selle juures peatada, sest tarwe selle järele sunnib ise seda tarwitusele wõtma. Mul on kahju sellest, et Asutawa Kogu ajal ei jätkunud selle seletamiseks küllalt aega. Nüüd on väga raske seda puudust parandada. Nüüd edasi, mis puutub sõnadesse enestesse. Soome keeles on olemas sõna „etu“, (преимущество) eesõigus ja siit on sõna „edustama“. See ei ole mitte loogilises wahekorras, waid ainult harjumuse wahekorras maksma jäänud. Kuid keeles on paljud niisugust, mis traditsioonil põhjend, mitmelgi korral wastolus loogikaga. Eestis wõiks ka sõna „edustada“ tarwitada, kuna „esitada“ tähendaks mingit asja ette kanda. (Segane wahelhüüe rkl. J. Uluotsa poolt.) Kuna siin aga põhiseaduse termini muutmise tegemist on, siis peaks õieti seadustähe põhjal selle küsimuse rahwahääletamisega otsustama.

Rkl. J. Tõnisson (rhw.): Tõesti ei oleks himu keelelisi arutusi ette võtta, aga et siin on juba soowitatud uuendusi, mida wahest wastu wõetakse, siis tahaks mina hoiatada, et keeleline uuendustöö jäetaks seadusi tehes kõrwale. Seadused, nagu ka kõik ametlikud dokumendid, otsused ja kirjawahetus, on määratud kogu rahwale. Kõik peawad teadma, mis seadus ütleb ja peawad oskama aru saada seaduse sõnast. Ei wõi mitte nõuda, et laialised rahwahulgad hakkaks keelelisi uuendusi alles tundma õppima, et seadusest aru saada. Kõikide riikide ja rahwaste seadusandluses on nüüdsel ajal igasugused keeleliste katsete tegemised kõrwale jae-

tud, nagu ka kõik ametlik keel kõigis kultuurimaades on kõige lihtsam. Päris imestada on, kuidas meil Eestis, iseäranis ametkohtades, kus noored inimesed ametis, on nüüd läbi tungimas päris kuulmata nähtus, et ametasutused kirjutavad keelt, millest laialised rahwahulgad aru ei saa. Teie arwate, et see liialdus on, aga ma toon teile lihtsaid kirjanduse nähteid. Wana kadunud Karl August Hermann, kes õige selget keelt armastas ja oma ajalehes, kui ka oma kirjatöodes teatawa ülearuse südikusega koguni õigekirjutuse küsimusi iseäranis rõhutas, andis wälja oma kirjastuses raamatuid, kust olid osa wõtmas tolleaegsed uuemad kirjanikud. Need kirjatööd ilmusid õige lihtsas keeles ja sel ajal trükiti raamatuid läbistikku 3½ kuni 4.000 eksemplaaris. Need olid harilikud juturaamatud. Kui Noor-Eesti hakkas raamatuid wälja andma, trükiti juba esimesi raamatuid uues kirjanduslises maitstes, ja olgugi wõrdlemisi mõõdukas, kuid ometi tolleaegsetes oludes teatawat pealetükkimist awaldawas kirjakeeleuenduses. Juba esimeste wäljaannete järele saadeti raamatud wälja 2.000 eksemplaaris. Rohkem raamatuid ei läinud läbi, sest et lugejaid ei leidunud. (Rkl. A. Anderkopp: Kas ainult keele pärast?) Kahtlemata küll suuremalt osalt kirjanduslise tendentsi, kuid teiselt poolt ka keele pärast. Inimesed ei saanud lihtsalt raamatuid mitte lugeda. Igalt poolt tuli seletusi ajalehtedes, et lugejad ei saa aru, mis seal kirjutatakse. Kui nüüd katsutakse keeleuendusi läbi wiia n. n. hirmu- ja õudsuse-juttude abil, siis ei leia isegi need põnewad ja ülitõmbawad jutud mitte wastuwõtmist. Esiteks on need trükid väga piiratud oma arwu poolest, teiseks on propagandistlikud kirjastused neid katsunud laiali ajada rohkem, kui nende kirjandusline wäärtus muidu ära oleks teeninud. Ja siiski ei ole need wäikesed trükid nõnda „läbi läinud“, nagu herra W. Ernits arwab. (Segased wahelhüüded). Neid wedeleb seal weel küllalt. Meie uuemad kirjastusärid, olgu see „Odamees“, wõi „Warrak“, siplewad nende asjadega; nad on päris hädas, raamatud ei lähe. Igatahes, suurt osa mängib siin kirjandusline tendents, kuid väga tähtis on ka asjaolu, et laialised rahwahulgad ei saa neid asju lugeda. Nüüd kujutage endale ette: meie hakkame keeleuendajate soowil oma seadusi uues keeles wälja andma! Muidugi peaks neid mõned asutused, nagu wallawalitsused ja maakonnawalitsused ning teised ametasutused sundslikult ostma, nii et trükk ikka läbi

läheks, aga ega sellega weel ei ole öeldud, et seadused ka wabatahtlikult seda wastuwõtmist leiaksid. Meie wäikeses demokraatlikes riigis peab seadust teadma ja tundma ka kõige lihtsam inimene wiimastest kolgast. Selles mõttes peab nüüd Riigikogu, meie rahwaesitus, külmawereline olema keeleuenduse asjus! „Easingu“ wõi „esituse“ tarwituselewõtmine ja kõik see pikk jutt selles sihis, on uuendusõhina awaldus. Katsutakse ikka midagi uut leida ja uut luua. Mina arwan, et meie saame väga hästi ilma selle uuendusõhinata läbi. Siin tahetakse öelda, et ei tehta mitte kindlat ettepanekut, waid komisjon esineb siin oma seletusega (Koha pealt wahelhüüe: mille kohta?) . . . selle kohta, mis temale ülesandeks on tehtud; ja siis wõib Riigikogu oma seisukoha wõtta. Saksa keeles sünniks selle kohta „Vortrag“; Wene keeles представление. Pange siis minu pärast siin „ettekanne“. Keeleuendajad soowitawad „esind“. Kuid elawal rahwakeelel on oma siht „nd“-sõnadega. Kuulake: karwand, kõrwend, koland, tolgend. . . . (Rahwasaadikute seas naer). Mina arwan, et meil mingit tarwidust ei ole „esindiga“ esineda.

Rkl. W. Ernits (sd.): Mina olen herra J. Tõnissoni arwamisi mõnikord õige kõrgesti hindanud, kuid siin pean ma väga palju vastu waidlema. Minu teada ei ole Riigikogus ühtegi keeleuendajat ja mina olen sellest küljest ka konserwatiivne inimene. Kuid ma ei wõi nõus olla pikade kohmakute kirjeldustega lühikeste sõnade asemel. Mul oli juhus eila, wõi üle eila, Eesti kirjanduse seltsi koosolekul Eesti keeleteaduse üle kõnelema ja kellegi sakslase tõlget aeroplaani kohta esitada, mis järgmiselt kõlas: „masin, mis lendab“. (Tõnisson koha pealt: Prantsuskeel on palju ilusam, kuid meie ei tunne teda.) Ega see prantsuskeel ei ole ja meie ei saa mitte oma keelt teiste keelte seisukohalt wõtta.

Rkl. A. Tupits (põl.k.): Ma ei taha mitte peatada nende „esinduste“ juures, waid komisjoni töö korraldamise juures Riigikogu istungjärkude waheaegadel. Paistab wälja, et selleks, et komisjonid Riigikogu istungjärkude waheaegadel tööd wõiks teha ja kokku tulla, tarwis on „Riigikogu wastawad otsused“ komisjonide kohta. See on väga ebamäärane ja mitte praktiline. Siis peaks kõigi komisjonide liikmed alaliselt Tallinnas wiibima. Ainult mõnel komisjonil on aga tegelikult waja kokku tulla — seda meie nägime juba rääituseks Riigikogu istungjärgu lõ-

pul, et Riigikogu määras ainult 3 komisjoni, nimelt: välisasjade, riigikaitse ja rahaasjanduse komisjoni, kellel waheajal tuli tööd teha. Teiste komisjonide liikmed aga wõisid rahulikult oma muu töö juure ära sõita. Sellepärast tuleks siin parandus sisse wõtta, et niisugune otsus tuleb „eraldi iga komisjoni kohta“ teha.

Rkl. A. Birk (rhw.): Ma tahtsin ettepanekute kohta, mis siin nii palju waidlusi esile on toonud, tähendada, et mitmes ametkonnas on praegu tarwitusel mitte „esindus“ waid „esildus“. Panen ette sõna „esindus“ asemel „esildus“ wõtta.

Komm. ar. J. Seljamaa: Kõige pealt tähendan ma, et rhs. A. Tupits'i ettepanek on komm. seisukohalt wastuwõetaw. Mis puutub rhs. J. Allikso ettepanekusse, seda paragr. täiendada järgmiselt: komm. liikmed walitakse proportsionaalselt rühmade suurusele, siis pean tähendama, et see ettepanek komm. seisukohalt mitte wastuwõetaw ei ole ja ma palun teda eriti hääletada. Põhjuseks oleks wast järgmine seisukoht: Riigikogu on juba 2 komisjoni walimisel otsustanud neisse mitte kõiki Riigikogu liikmeid walida ja sellega on Riigikogu oma seisukoha awaldanud. Sellepärast on üleliigne, kui praegusel juhtumisel sarnane parandus wastu wõetakse.

Mis puutub sõnadesse „ettepanek“, „esildus“, „esind“ jne., siis ei ole ükski Riigikogu liige nende ettepanekute puhul näidanud, et siin üleliigne oleks uut sõna tarwitusele wõtta. „Ettepanek“ on harilikult see, mida meie Wene keeles nimetame „предложение“ meil oleks aga waja sõna, mis Wene keeles tähendab „представление“.

Et sellele mõistele wastawat sõna Eesti keeles ei ole, pidi kodukorra komisjon peale asja läbikaalumist uue sõna tarwitusele wõtma. Sel puhul ei länud komisjon mingisugusest uuendusõhinast wälja, waid otstarbe seisukohalt wälja minnes jäi peatama sõna „esitus“ juure. Komisjoni nimel ei ühine ma mitte ühegi teise ettepanekuga, waid ainult rhs. K. Wirma ettepanekuga, et praegusel juhtumisel sõna „ettepanek“ asemel „esitus“ tarwitusele wõtta. See on õige, et sõnal „esitus“ juba teine tähendus on, kuid mina juhin tähelepanu selle peale, et meie põhiseaduses § 60 on öeldud, et walitsus esitab seaduseelnõusid Riigikogule. Tähendab, see põhimõte on juba wastu wõetud meie põhiseaduses. Paralleelselt sellega on põhiseaduse § 61-ses seesama sõna ka teises mõttes tarwitatud: Riigiwanem esitab Eesti wabariiki. Siinjuures tahan komisjoni seisu-

kohalt alla kriipsutada, et see on igatahes redaktsiooniline küsimus, mis wõiks selle paragrahwi II lugemisel wastu wõtta ilma lõpuliku seisukoha wõtmiseta.

Juhataja O. Strandman: Kõige pealt teatan, et on järgmised parandused sisse tulnud selle paragrahwi I. lõike kohta: nimelt sõna „ettepaneku“ asemel panna sõna „esitus“, siis on järgmine herra K. Ast'i ettepanek — panen ette wõtta sõna „esind“, kolmas on herra J. Tõnisson'i poolt (Tõnisson kohalt: palun ette lugeda, kuidas § 18 minu ettepaneku järele kõlaks!) „Riigikogu walib oma liigete hulgast alalise ja erikomisjonid ettekannete, ettepanekute ja seaduseelnõude arutamiseks“; siis on weel herra A. Birk'i ettepanek sõna „ettepanek“ asemel tarwitada „esildus“; siis on weel tulnud parandused selle paragr. II lõike kohta. Üks on herra A. Tupits'i poolt, millega komisjoni aruandja ühineb, ja teine herra J. Allikso poolt, et komisjoni liikmed walitaks proportsionaalselt rühmade suurusele. Esimesed 4 parandust on paralleelsed, sellepärast panen nad kodukorra § 55 põhjal selles järjekorras hääletamisele, nagu nad sisse on tulnud.

Palun siis neid, kes herra K. Wirma ettepaneku poolt on, käed üles tõsta ja palun sekretääri hääled ära lugeda. (Hääletatakse.) Palun neid, kes herra J. Tõnisson'i ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. (Hääletatakse.) Lõpuks on herra A. Birk'i ettepanek sõna „ettepaneku“ asemel „esildus“ tarwitusele wõtta. (Hääletatakse.) Ükski ettepanek pole absoluutset hääleteenamust saanud ja nii tulewad need ettepanekud üksikult niisuguses järjekorras, nagu nad hääli saanud, hääletamisele. Kes on herra J. Tõnisson'i ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Kes wastu? (Hääletatakse.) Kes on rkl. K. Wirma ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Kes wastu? (Hääletatakse.) Järgmine on herra A. Birk'i ettepanek. (Herra A. Birk ei soowi oma ettepanekut hääletada lasta). Panen hääletamisele rhs. K. Ast'i ettepaneku. Kes on selle ettepaneku poolt? Kes wastu? Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud.

Siis on herra J. Tõnisson'i ettepanek 25 häälega 16 wastu wastu wõetud.

Herra K. Wirma parandus on saanud poolt 16 häält, wastu 26 häält, sellega tagasi lükatud.

Siis on järgmine herra A. Tupits'i ettepanek: II lõikes sõna „põhjal“ järele wõtta: „eraldi iga komisjoni kohta“ jne. Ma panen selle paranduse hääletamisele. (Hää-

letatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on see parandus wastu wõetud.

Siis on weel selle paragrahwi juure täiendus herra J. Allikso poolt: „kommissjoni liikmed walitakse proportsionaalselt rühmade suurusele.“ Palun neid, kes selle ettepaneku wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Enamus on wastu. Soowitakse häälte äralugemist? Ei soowita. Siis on nähtawa häälte-enamusega see ettepanek tagasi lükatud.

Panen nüüd hääletamisele § 18 ühes wastuwõetud parandustega. (Hääletatakse). Nähtawa enamusega on § 18 wastu wõetud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 19. Riigikogu liikmed wõiwad kõigi komisjonide koosolekutest sõnaõigusega osa wõtta, kui koosolek ei ole kinniseks kuulutatud. Kinniseks wõib komisjoni koosoleku kuulutada ainult siis, kui selle poolt on vähemalt pool komisjoni seasduksust koosseisust.

Rkl. K. Wirma (sd.): See on ometi see paragr., mida on käsitatud meie praeguse Riigikogu ajal teistmoodi, kui ta meie praeguses kodukorras maksew on. Nimelt on meie praeguses kodukorras öeldud, et Riigikogu liikmed wõiwad kõigist komisjonide koosolekutest sõnaõigusega osa wõtta, seda kodukorra paragr. ei ole Riigikogu ajal kaudsel teel mitte täidetud, nimelt sellega, et sinna ei ole walitud kõiki neid komisjoni liikmeid, keda arwati tarwiliseks olewat komisjoni koosolekutest kõrwaldada. Ma ei tea mitte, kas neid Riigikogu liikmeid, kes komisjoni koosolekust osa wõtta on soowinud, kas neid on sealt tagandatud; kas neid on sealt tagandatud sel juhtumisel, et komisjoni koosolek selleks kinniseks kuulutati; igatahes ei tea ma niisugust juhtumist mitte. Aga kui see paragr. wastu wõetakse, siis tehakse arwatawasti seda kindlasti. Selle kohta on muidugi palju juba waieldud ja selle kohta tegime meie juba komisjonis ettepaneku, et seda praegust paragr. ei peaks täiendatama, waid wastu wõetama samasugusel kujul, nagu ta esineb Asutawa Kogu kodukorras. Nii arwan mina, et selle täiendusega asjata siin praegu esinetakse. Kuid arwan kasutaks siin kohal ilmaasjata sõnu raisata, sest Riigikogu enamusel on kindel seisukoht selleks olemas. Meie, Sotsiaal-dem. rühma seisukoht on niisugune, et see paragr. ei tohi mitte teistsugune olla, kui ta Asutawa Kogu ajal oli. Selle paragr. juures ei näh-

tud Asutawas Kogus mingisugust kurja und ja arwatawasti ei ole ka Riigikogul mingisuguseid takistusi oma töös karta, kui paragr. niisugusel kujul alles jääb. Sellepärast teen ettepaneku selle paragr. wiimased kaks rida ja teisest reast $\frac{1}{2}$ wälja jätta. See paragr. saab siis niisuguse kuju: Riigikogu liikmed wõiwad kõigi komisjonide koosolekutest sõnaõigusega osa wõtta.

Rkl. J. Piiskar (is.): Tähendati, et ei ole teada, kas on ülepea kunagi komisjonide koosolekuid kinniseks kuulutatud. Seda ei ole tehtud sellepärast, et meie sennine kodukord seda ei wõimaldanud, kuid pean tähendama, et katse selleks on tehtud; nimelt kui üks Riigikogu liige selle komisjoni koosolekule on läinud, siis lihtsalt on komisjoni koosolek ära lõpetatud. Nii on sarnane kinniseks kuulutamise katse ette tulnud. Nüüd küsimuse juure tulles, pean kordama sedasama, millest juba jutt oli, kui Riigikogu kodukord I-sel lugemisel oli, et § 19 mõte on see: liigitada Riigikogu liikmeid 2 ossa, — ühed oleks need, kellele wõib wõimaldada komisjoni töödest osa wõtta jne. ja teised oleks siis mingisugune alamkiht, keda mitte ei wõi lugeda täieõiguslisteks Riigikogu liigeteks ja kellele ei tuleks ka wõimaldada nendest töödest osa wõtta ega nende küsimuste kohta andmeid saada, mille kohta meil loomulikult huwi oleks. Meile on wäga hästi teada, kelle wastu see terawots on sihitud. Ta on sihitud nende wastu, kelle wastu seda senni tarwitatud ja edaspidi tarwitatakse. (Keskelt: Ja täieõigusega!) Muidugi, täieõigusega, senni kui teie oma õigust tarwitate ja teostate. Ei saa mitte öelda, et see kitsendus maksew oleks ainult nende küsimuste kohta, wõi nende tööde kohta, kust teatud rühmi tahetakse tingimata kõrwaldada, näit. teatawast komisjonist, waid selle kitsenduse ulatus on palju suurem ja jälle palju suurem just wäiksemate rühmade kohta, kellel üksainuke edustaja komisjonis on. Kui see edustaja mingisugustel põhjustel ei saa osa wõtta komisjoni koosolekust, kas lihtsalt sellepärast, et ta haigeks on jäänud, wõi et selleks mõnesugused teised tungiwad põhjused on, mis teda mitte ei lase komisjoni koosolekule tulla, siis on rühm sellega täiesti jäetud ilma edustajata, — rühmal pole wõimalust mingisugusel teel andmeid saada ega ülewaadet sellest, mis komisjonis tehakse, ehk kuidas seal teataw küsimus areneb, ja seda ongi nähtawasti tahetud siin kätte saada. Kuid imelikul kombel toonitatakse ühelt poolt meie demo-

kraatlust alata ja teiselt poolt püütakse maksma panna sarnaseid asju ja sarnaseid korraldusi, mida isegi Öhtu-Euroopas, kus küsitawalt demokraatlik parlament, mitte ei tunta ja ei tarwitata. Teie wõite wõtta isegi Öhtu-Euroopa kuningriikide parlamendid, kus opositsiooni rühmadel, kellel wahel ainult üks wõi kaks liiget terve parlamendi kohta on, aga on wõimaldatud igasse komisjoni ja koosolekule pääseda, ja kus ühegi komisjoni ega koosoleku ukse nende eest kinni ei panda. See on seal, kus — äärmiselt tagasihoidlik demokraatia. Meie ülidemokraatia lööb ukse tagasi kätt kinni ja asi on sellega lõpetatud.

Edasi tahtsin ma tähelepanu juhtida selle peale, et ei ole ikkagi mingisugust wajadust ega õigustki üleüldse komisjonide koosolekuid kinniseks kuulutada ka teistele kõrwalistele isikutele. Ajakirjandus näituseks wõib huwi tunda rahwaesituse töö wastu, samuti ehk ka keegi teine kodanik, kes harilikult ka Riigikogu koosolekule pääseb pealt kuulama. Seda pealtkuulamise wabadust peaks wõimaldama ka komisjoni tööde kohta. Selles pole ju mingisugust hädaohtu näha ja kui siin tahetakse komisjonide koosolekuid kinniseks tunnistada, siis nähtawasti selle tagamõttega, et meil tõesti, nagu seda isegi kodanised ajalehed on sunnitud kaebama, — nagu näituseks „Päewaleht“ pea igas numbris, — et meil juba seda musta pesu nii palju on kogunud, et teda enam kuidagi walge ette tulemata kinni katta ei saa, ja siis komisjon tahes wõi tahtmata on sunnitud rehkendama, kuidas kergem oleks nendele asjadele, mis harilikult walgust ei kannata, isegi rahwaesituse heakskiitmist saada. Laialine rahwakiht oleks asjast täiesti eraldatud, sest tema edustajail pole juurepääsu komisjonidesse, samuti ei pääse nad ka walitsusasutuste kaudu asja ligi. Riigikogus neid asju põhjalikult ette ei tooda, seal tuleb ainult aruandja ja annab lakooniliste lausetega asjakäigust seletust. Seega on need asjad, mis teatawatel põhjustel päewawalgust kardawad, rahwaenamuse eest maha maetud. Kinniste koosolekute küsimus läheb just selle peale wälja, et neid asju hoopis kinni katta. Kui teie selle paragr. wastu wõtate, siis kriipsutate just seda wäärnähtust alla oma poolt. Toetan sellepärast tehtud ettepanekut.

Komm. aruandja J. Seljamaa: Kodukorra komisjoni enamus ei saa mitte ühineda ettepanend motiividega. Asjalugu on niisugune, et nagu ma juba eelpool tähendasin, on Riigikogu otsustanud kahte

komisjoni mitte kõiki Riigikogu liikmeid walida. Loomulikult peab Riigikogu siit ka loogilise järelduse tegema ja need komisjonid nende Riigikogu liigete eest kinni panema, keda tema wastawatesse komisjonidesse ei walinud. Rhs. J. Piiskar'i pikas seletuses olid õige mitmed asjad, kuid ma leian, et nende küsimuste juures mitte kaua pole tarwis peatada, sest et need seisukohad juba selged on, nii et asjata oleks seda küsimust veel pikalt arutada. Sellepärast ei ühine ma rhs. K. Wirma ettepanekuga.

Juhataja O. Strandman: Ma leian, et herra K. Wirma ettepanek on sarnane, mis komisjoni poolt ettepanud paragr. sõnadeni „kui koosolek ei ole kinniseks kuulutatud jne.“ Sellepärast arwan, et seda paragrahwi hääletamisele wõib panna kahes osas, alguses esimene osa ja siis teine osa.

Rkl. K. Wirma (sd.): Minu ettepanek on parandus § 19 juure.

Juhataja O. Strandman: Ma ei oska seda Teie ettepanekut mitte teisiti seletada, kui et ta esimene osa on § 19. Tahate Teie teistsugust ettepaneku teha, olge head; ta on sõna-sõnalt selle komisjoni ettepaneku esimene osa. Panen paragr. esimese osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on § 19. esimene osa wastu wõetud.

Panen hääletamisele paragr. teise osa, ühes sellega loomulikult ka herra K. Wirma ettepaneku, seda osa ära jätta. Kes on § 19. teise osa wastuwõtmise poolt? (Loetakse hääli.) Kes wastu? (Loetakse hääli.) Sellega on selle paragr. II osa wastu wõetud, ja sellega herra K. Wirma ettepanek seda osa wälja jätta, tagasi lükatud. — Panen nüüd terve paragr. veel hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on see paragr. 39 häälega 31 hääle wastu wastu wõetud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 20. Komisjonil on õigus walitsuse esitajaid kutsuda komisjoni koosolekuile Riigikogu sekretariaadi kaudu. Niisama on ka walitsusel õigus nõuda teateid komisjoni koosolekutest, kuhu ta oma esitajaid tahab saata.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse § 20 wastu.)

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 21. Kui seaduseelnõu sisseandja Riigikogu liige ei ole selle komisjoni liige, kuhu eelnõu antakse, siis on temal õigus

nõuda teateid, millal tema poolt sisseantud eelnõu tuleb komisjonis arutusele.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 21 vastu.)

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 22. Kui Riigikogu otsustab ettepaneku ehk seaduseelnõu komisjoni anda, siis määrab ta sellekohase komisjoni. Komisjon arutab ettepanekut ehk seaduseelnõu ühes parandustega kuni asja lõpetamiseni Riigikogus.

Rkl. K. Wirma (sd.): Mina teen ettepaneku § 22 juure võtta sõna „esituse“ nii, et paragr. I pool kõlaks järgmiselt: „Kui Riigikogu otsustab esituse, ettepaneku ehk“

Juhataja O. Strandman: Rkl. K. Wirma poolt on ettepanek tehtud sisse võtta § 22 sõna „esituse“. See oleks järgmine: kui Riigikogu otsustab esituse, ettepaneku ehk seaduseelnõu komisjoni anda, siis määrab ta sellekohase komisjoni. Komisjon arutab esitust, ettepanekut ehk seaduseelnõu ühes parandustega kuni asja lõpetamiseni Riigikogus. Teine ettepanek on rhs. J. Tõnisson'i poolt, et sõna „esituse“ asemel võtta „ettekanne“.

Komm. aruandja J. Seljamaa: Lõpulik seisukoht § 22 kohta ripub sellest ära, kuidas § 18 III lugemisel vastu võetud. Et Riigikogu seisukoht komisjoni seisukohast lahku läheb, siis on loomulik, et mõlemad ettepanekud saavad eraldi hääletatud.

Juhataja O. Strandman: Ma panen need ettepanekud paralleel hääletamisele. Palun neid, kes herra K. Wirma poolt tehtud paranduse poolt, käed üles tõsta. (Loetakse hääli). Palun neid kes herra J. Tõnisson'i ettepaneku poolt, käed üles tõsta. (Loetakse hääli).

Sellega on rhs. J. Tõnisson'i ettepanek häälteenamusega vastu võetud.

Ma panen nüüd terve paragr. hääletamisele. (Hääletatakse). Wastuhääli ei ole, sellega on § 22 vastu võetud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 23. Riigikogu võib komisjonile kohuseks teha ettepaneku ehk seaduseelnõu teatud tähtaja jooksul läbi vaadata.

Juhataja O. Strandman: Ma arwan, et kui teatawad parandused vastu on võetud, siis neid ka selle järele redigeerida võib.

Rkl. K. Wirma (sd.): Mina oleks sellega nõus, kui III lugemisel need termi-

nid võiksid ühtlustatud saada, aga siin on teatawad vahed olemas. Näituseks tuleb siin „ettepaneku“ asemele mõnes kohas võtta uus nimetus, teises kohas aga mitte, ja „ettepanek“ peab „ettepanekuks“ jääma. Minu arvates ei ole siin kolme sõna tarvis, vaid ainult kaks. Ei saa midagi parata, kui karta ei oleks, et III. lugemisel segadust ei tule, siis võiks parandusettepanek tegemata jääda.

Rkl. J. Tõnisson (rhw.): Ma mõtlen, et meie saaks rutem edasi, kui komisjoni aruandja ühineks täna wastuvõetud otsusega, siis oleks herra K. Wirma ettepanek ikkagi garanteeritud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: Järjekorras tahtsin ma ära oodata, kui ettepanekud ehk esitused tulewad, mis § 18 maksma on pandud. Pean tähendama, et komisjoni seisukohalt ei ole mitte takistus, et kui III. lugemisel § 18 mingisuguses teises kujus vastu peaks võetama, et siis need terminid ka wastawatesse paragrahvidesse edasi tuleksid, ja sellepärast leian ma üleliigeks praegu uute ettepanekute hääletamist.

Rkl. K. Wirma (sd.): Kui see nii on, et III lugemisel saab parandusi teha, nimetuste ühtlustamiseks, siis ma loen, et see on ilmaaegne ajawiitmine, neid praegu tegema hakata ja lepin sellega.

Juhataja O. Strandman: Ma panen siis § 23 hääletamisele. (Hääletatakse). Vastu ei ole keegi. Sellega on § 23 ühelhäälel vastu võetud.

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 24. Kui Riigikogu komisjoni kokkukutsujat ei ole määranud, siis kutsub selle kokku Riigikogu esimees või abiesimees.

(Sõnasoovijaid ei ole. Hääletamisel võetakse § 24 ühelhäälel vastu).

Komm. aruandja J. Seljamaa: § 25. Üksikute komisjonide sisemise asjaajamise korra ja juhatuse kokkuseade määrab komisjon ise oma esimesel koosolekul, juhatuse kokkuseadest Riigikogu juhatusele kirjalikult teatades.

Rkl. A. Schulbach (töer.): Teen ettepaneku, siit paragr. välja jätta sõnad: „oma esimesel koosolekul“. Ükski komisjon ei jõua esimesel koosolekul kindlaks määrata kodukorda, sest harilikult kutsutakse komisjon esimeseks koosolekuks kokku Riigikogu juhatuse poolt ainult selleks, et komisjoni juhatust ära valida. Mina ei leia, ka mingisugust põhjust, et

kodukord tingimata I koosolekul wastu wõetud peab saama. Muidugi mõista peab komisjon nii kaua, kui tema oma kodukord wälja töötatud ei ole, oma asjaajamise aluseks Riigikogu kodukorra wõtma.

Rkl. K. Wirma (sd.): Rhs. A. Schulbach'i ettepanekuga wõiks nõus olla, kui see paragr. räägiks ainult kodukorra määramisest, aga see paragr. räägib ka juhatusse kokkuseadmisest, ja see ei oleks mingisugune kord, kui komisjon ei saaks oma I koosolekul juhatus ära walida. Siis peaks järgmise koosoleku jällegi Riigikogu Juhatus kokku kutsuma. Kui rhs. A. Schulbach teeks selle paragr. mingisuguse lahutuse, mis räägiks, et kodukorda wõiks ka pärast poole kindlaks määrata, aga et juhatus peaks tingimata I koosolekul ära walitama, et Riigikogu Juhatus ei pruugiks mitu korda komisjoni kokku kutsuma hakata, (Rkl. Tõnisson: see on iseenesest mõistetaw, et ta seda teeb!)

Komm. aruandja J. Seljamaa: Isiklikult leian mina rhs. Schulbach'i paranduse täitsa wastuwõetawa olewat, sest et see on loomulik, et kui Riigikogu komisjoni ära on walinud, et siis selle komisjoni kokku kutsub Riigikogu Juhatus ja koosolekul walitakse ikka kui mitte alaline, siis vähemalt ajutine juhataja ja ei ole mingisugust wajaadust, et Riigikogu Juhatus peaks komisjoni ka edaspidi kokku kutsuma, kui korralik juhataja ei ole walitud. Ettetoodud põhjustel ühinen selle parandusega.

Juhataja O. Strandman: Siis ma panen rhs. Schulbach'i ettepaneku § 25 sõnad: „oma esimesel koosolekul“ wälja jätta, hääletamisele. (Hääletatakse). Sellega on see parandus wastu wõetud. Nüüd ma panen § 25 muudetud kujul hääletamisele. (Rkl. A. Tupits: Palun sõna!) Ma ei saa hääletamise ajal sõna anda. Kes on § 25 wastuwõtmise poolt, ühes rhs. A. Schulbach'i parandusega, neid palun käed üles tõsta. (Hääletatakse). Sellega on § 25 ühelhäälel wastu wõetud ühes tehtud parandusega.

Rkl. A. Tupits (põl.-k.): Et koosolek juba kolm tundi kestnud on, teen ettepaneku weerand tundi waheaega määrata.

9. Waheaja Juhataja O. Strandmääramine. man: Kas soowib keegi selle ettepaneku kohta sõna? Kas soowitakse hääletamist? Hääletamist

ei soowita. Määratud waheaja weerand tunniks.

(Waheaeg algab kell 8. Koosolek algab uuesti kell 8.25 min.)

10. Rkl. Wirma Rkl. K. Wirma ettepanek uue (sd.): Oleme nüüd kodu-päewakorra-korda 2 tundi arutanud, punkti arutamisele asuda. mis on wast soowitaw ülemäär ühe eelnõu arutamiseks. Oleks soowitaw, et üleüldse niisugune kord juba nüüd maksma saaks pandud ilma, et see kodukorras tarwitseks maksew olla, et meie mitte ühte asja mitu tundi järgimööda ei aruta, kuna teised asjad selle kõrwal täitsa ette wõtmata wõiwad jääda ja nii seista. Sellepärast teen ettepaneku kodukorra arutamist praegu lõpetada ja järgmise päewakorra-punkti juure edasi minna.

Rkl. A. Tupits (põl.-k.): Ma teen ettepaneku, praegu kodukorda edasi arutada, vähemalt selle peatüki lõpuni.

(Sõnasoowijaid rohkem ei ole. Hääletamisel wõetakse rkl. K. Wirma ettepanek wastu).

11. Põllutöö- Juhataja O. Strandliste tööaja man: Järgmine päewaja palgaolude korra-punkt on põllutöökorraldamise seadus. liste tööaja ja palgaolude korraldamise seadus. Komisjoni aruandja on rhs.

A. Schulbach.

(Juhatusse lauda asub koosolekut juhataja abiesimees K. Wirma).

Rkl. E. Jonas (is.): Ühel eelmisel koosolekul, kus põllutööliste tööaja- ja palgaolude korraldamise seadus arutamisel oli, tegin mina ettepaneku wõtta wastu § 5 järele uus paragrahw, mis käsitaks põllutööliste teenistusse edasijäämise küsimust. Parandus käib järgmiselt: „Kui põllutööline nõus on sunduslikkudes määrustes antud töö- ja palgatingimistega oma kohal edasi teenima ja tööandja majapidamine endiselt waja selle kohal palgalist tööjõudu, siis ei ole tööandjal õigus töölist lahti lasta ega talle kohta üles öelda“.

Juhataja K. Wirma: Sõnasoowijaid selle uue paragrahwi kohta ei ole. Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Komm. aruandja A. Schulbach: Käesolew parandus tööliste lahtilaskmise ja ülesütlemise korra kohta ei ole töökaitse komisjonis arutusel olnud. Iseneesest tahab is. E. Jonas, nagu näha, selle

parandusega luua mingisuguse serwituut-õiguse põllutöölise kasuks maakoha peale, kus tema teenistuses on, ka kõigelühema teenistuse lepingu juures. Niisuguse õiguse omandaksid ka päewatöölised. Pean ütlima, et mina selle parandusega juba põhimõttelikult ei saa ühineda, kuid ka tegelikult ei saa rkl. E. Jonas'e ettepanek seda kätte, mida ta tahab. Tehtud paranduses ei ole nimelt mitte ära nähtud, missuguse aja jooksul põllutööline selle õiguse alal hoiab. Kui tööline lahti lastakse ja nädala jooksul selle koha peal teist palgalist jõudu ei tarwitata, kuid kui 8 päewa pärast tööandja uuesti tööjõudu tarwitab, kas on siis tööandja enese asi, kas seda töölist tagasi võtta või mitte? Selle küsimuse peale ei anna rkl. E. Jonas'e parandus wastust. Parandus on nii puudulikult redigeeritud, et ma juba selle redaktsiooni puudulikkuse pärast mitte temaga ühineda ei saaks.

Juhataja K. Wirma: Ma panen rks. E. Jonas'e poolt ettepanud paragr. hääletamisele. (Hääletatakse). Mulle näib, et enamus vastu on. (Nõutakse hääle lugemist). Kes on siis selle paragr. wastuwõtmise poolt, palun uuesti käed üles tõsta. (Sekretäär loeb hääli). Kes vastu? (Sekr. loeb hääli). Ettepaneku poolt on 19 ja vastu 35 häält. Seega on see ettepanek häälteenamusega tagasi lükatud.

Komm. aruandja A. Schulbach: Palgatingimised. § 6. Põllutöölise palgaalammäärad määratakse kindlaks natuura-üksuste järele, wäljamaksmisega üks osa natuuras ja teine — rahas. Rahas wäljamaksetawa osa hindamist toimetab üleriikline segakomisjon töö- hoolekandeministeeriumi poolt kindlaksmääratud tähtaegadel, mitte vähem kui 2 korda aastas.

Rkl. E. Jonas (is.): Ses paragr. on öeldud, et põllutöölise palgamäärad määratakse kindlaks natuura-üksuste järele, kuid seal ei ole mitte ära tähendatud, missugusel määral või missuguse normi järele. Mina paneks ette, et need palga alammäärad saaks määratud kolmeliikmelise perekonna tarwiduse suuruses, s. o. sõna „määratud“ järele võtta vastu sõnad: „3-liikmelise perekonna tarwiduse“. Meil on olemas töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt wäljatöötatud elatismiinum ja selle miinimumi järele on kerge wälja arwata 3-liikmelise perekonna tarwidusnorme. Siis edasi panen ette arwu „2“ asemel võtta „4“.

Rkl. A. Jürman (põl.-k.): Wiimasel ajal tahetakse meil tarwitusele võtta raha

asemele mingisugune teine hindamise üksus. Ka selle seaduse § 6-s näeme, et palgaalammäärad määratakse kindlaks mingisuguste natuura-üksuste järele. Selle juures on aga lahtiseks jäetud missugused natuura-üksused tarwitusele tulewad võtta. Meil on mõnes kohas hindamise aluseks wõetud rukis, teises kohas wõi, kolmandas — liha jne. Kui meie nüüd järele waatame, kas see parandab seda seisukorda, mida tahetakse kätte saada, ja nimelt rahast kindlamat maksmise üksust luua, siis wõime öelda, et see teeb asja veel halwemaks. Ühe aasta peale ka praeguse meie kõikuwa waluuta järele palku määrata on igatahes palju kindlam, kui nende määramine teatud natuura-üksuste järele. Näituseks on wõihind 2 kuu jooksul nii suuri hüppeid teinud hinna muutmises, mille järele palgamääramine palju suurema muutmisega ühenduses oleks olnud, kui rahas määratult. Niisamasugune nähtus on rukkiga, kui selle järele palka tahetakse määrata. Rukkiikaldus võib rukki turult hoopis ära kaotada, tema wähesuse pärast võib hind määratult tõusta. Palgamaksmise aluseks niisugust natuura-üksust, mis ei olene saagist, ega ikaldusest, meie mitte ei leia. Rukis ja wõi on palju kõikuwamad oma hindade poolest, kui raha ja sellepärast on nüüd wõimatu palku ära määrata natuura-üksuste järele, waid meie peame jääma oma waluuta juure.

Selles paragr. ei taheta muud kätte saada, kui seda, et ära määrata seisukohta, mida tuleks palgamaksmise aluseks võtta, sest § 19 ja § 34 järele määrab palga kindlaks maakonna segakomisjon ja kinnitab seda üleriikline komisjon. Ma leian aga, et palga äramääramine natuura-üksuste järele on palju halwem ja kahjulikum — üks kord ühele poolele, teine kord teisele poolele — kui palga wäljaarwamine rahaüksuse järele. Sellepärast panen ette, seda paragr. üleüldse wälja jätta.

Rkl. J. Piiskar (is.): Siin arwati tarwilikuks märkusi teha, kui minu parteiseltsimees ette pani, et tuleks kindlaks määrata põllutöölise palga alammäär 3-liikmelise perekonna tarwiduste jaoks. Ma juhin tähelepanu ainult selle peale, et nii palju, kui minul teada, kalkuleeritakse töö- hoolekandeministeeriumis wabrikute tööliste palganormide wäljaarwamisel 3-liikmelise perekonna ülewalpidamise võimalusega.

Iseasi on, kas palgad on määratud niisugused, et nad elatismiinumile wastawad või ei, kuid 3-liikmelise perekonna

põhimõte on olemas (rkl. Jürman: karjastel ka 3-me liikmeline perekond!) ja kui järjekindel olla, siis tuleks sama põhimõte ka kõigi muude tööliste juures läbi viia; need on praktilised küsimused ja nad annavad ennast alati teostada, ega ole sugugi nii keerulised, kui hea tahtmisega nende juure asutakse; nad pole sugugi nii keerulised, kui näituseks rhs. herra A. Jürman arwab, et need natura-üksused väga kõikuwad on, aga meie õnnis Eesti mark on üks kindel asi, et jääme ikka parem selle juure, et see ei ole nii kõikuw, nii keeruline, kui natura-üksused, et kui näituseks rukist wõtma, siis wõib nii ette tulla, et satume sarnasesse seisukorda, kus rukis turult hoopis ära kaob, wõib olla, ära peidetud on, ning selle tagajärjel hinnad tõusnud, ja kui wõtate rukki aluseks, siis meie laseme just rukkihinna alla ja hakame wõid tõstma ja tüssame teid sellega, ehk laseme wõi alla ja kergitame piimahinda jne. Mina ei tea, kui palju tema tõsiselt neid spekulante ja spekulatsiooni võimalusi silmas pidas; aga et seda hädaohtu tõepoolest ei tuleks, ei ole waja palka siduda ainult juhe ainega, mille juures tõepoolest niisugused nähtused ette wõiksid tulla; oleks palk, näituseks, paari kuu eest tahetud suhkruga siduda, siis oleks see nähtus praegu käega katsutawalt käes olnud. (Wahelhüüe: Missugust ainet teie soovite?) Siin tuleb käia teist teed ja sellest ma tahtsin just kõneleda. Mul on silmade ees see tee, mida on niisugustel kordadel tarwitatud; õnneks on meie ligemal ajal lahkuw töö- ja hoolekandeministeerium mitmesugused tabelid kokku seadnud, mis nimetatakse harilikult normaaltoiduainete tabeliteks. Seal on 13, 14 wõi 15 kuni 16 ainet üles loetud, millest normaaltoiduainete tabelid kokku seada wõib. See asi ei ole küll töö- ja hoolekandeministeeriumi leitud, waid seda wõib arstiteaduslikkudes töödes leida; see on täiesti reaalne asi, mis ennast kokku seada laseb ja mille kokkuseadmise aluseks wõetakse printsiip, et iga inimene tarwitab oma ülespidamiseks teatawa arwu toiduüksusi, mis kalooriates arwatakse, ja mida täiesti kindlalt toiduainete peale wõib ümber rehkendada, wõttes üht ja teist ainet teatawal määral. Ja kui see asi teatawatel alustel kindlaks on määratud, siis ei tee mingisugust raskust, seda ainete hinda turuhinna peale ümber arwata. On waja koguda teateid, kui suur on millegi aine turuhind, ja see ümber rehkendada, siis on ka kadunud see hädaoht, mille peale herra A. Jürman tähelepanu juhtis; siis ei ole see

tõusmine ega langemine kuigi suur, kui wahest mingisugust üleüldist hindade langemist ega tõusu ei juhtu; väikest tõusmist ega langemist ei ole siis märgatagi. Sest kui seaduses on määratud, et palganorm tuleb kindlaks määrata naturaüksuse järele, siis ei wõi sellest wälja lugeda, et siin peab rukki wõi mõne teise aine hinna aluseks wõtma. Ma saan aru, et siin on tahetud tee kätte näidata, kuidas seda küsimust lahendada.

Edasi tuleb tähendada, et põllutöölistel peale toitmise ka teisi tarwidusi on, ja nende teiste elutarwiduste peale on harilikult samasugune summa arwatud, kui toitmise peale; kui meie need summad kokku arwame, siis oleme kindla aluse leidnud, ja teatawa summa kätte saanud, mida wõib pidada isiku ehk perekonna normaal ülespidamiseks, ja see on igatahes kindlam summa ja reaalsem asi, kui need „kindlad“ margad, millest rääkis rhs. A. Jürman. Tema ütleb küll, et meie jääme oma waluita juure ja see ei kõigu mitte niiviisi, nagu, näituseks rukis, mida meie, põllumehed, ära peidame, ja ei saa ka teda wälja wedada, nagu meie wõid wälja weame ja selle hinda tõstame ehk hangeldame jne. . . .

Ma juhin tähelepanu sammu peale, mis Wabariigi walitsus on astunud, tarwitades Riigikogu lühikest waheaega, nimelt, et kahemiljardilisele paberraha summale veel üks uus miljard juure lisatakse; see tähendab, et kui masin käima hakkab ja see uus miljard on turule tulnud, siis ei ole meie paberimark mitte enam see, mis ta on praegu, waid see uus miljard on ta ühe kolmandiku wõrra odawamaks teinud. Ja see kindlus, mis töölistele pakutakse, kui palk kindlaks määratakse rahasummas. Wõite teie ju näidata, et wõib paberimarga eest praegusel ajal nii ja nii palju aineid muretseda, aga kui wisatakse uus miljard turule, siis wõetakse ühe ainukese ropsuga terve kolmandik paberraha wäärtusest ära. Sinna juure tuleb veel loomulik meie margakursi edenemine; meie teame, kuhu poole ta alati on edenenud ja rääkimata sellest, et püütakse kõmu teha, et nüüd on margakurs tõusma hakanud, wõib täiesti kindlasti ette öelda, et enne kui meie kuu aega wanemaks oleme saanud, peame kõik tunnistama, et see tõusmine on ainult mingisugune pettepilt olnud ja meie mark areneb jälle teatawas langewas sihis, niisama nagu ta enne on arenenud. Kui nüüd neid kahte asjaolu silmas pidada, oleks tahtnud palju asjalikumaid põhjendusi kuulda, kui senni ette toodi, selleks, et näidata, et

meie mark on niisugune kindel väärtus, et teda võib palga aluseks võtta, isegi palju kindlamini, kui natura-üksusi, mille kohta täiesti teaduslikel alustel.... (J. Uluots: Kas teie võiksid öelda, kuidas see teadus välja arwatakse?) Võib olla, et see juriidiliste teaduste hulka ei kuulu ja meie ei tarwitse siin mitte waidlema hakata, aga ma arwan ja loodan kindlasti, et Tartu ülikooli professorite seas sarnaseid isikuid leidub, kes seda teawad ja nende poole soowitan ma teile pöörata.

Rkl. J. Santa (kom.): Ma tahaks täiendada paranduse teha ja kuuendat paragr. järgmiselt wormuleerida: põllutöliste palgamäärad määratakse kindlaks natura-üksuste järele, wäljamaksmisega üks osa naturas ja teine osa rahas.

Rahas wäljamaksetawa osa suuruse äramääramist ja hindamist toimetab Eesti maatöliste liidu keskjuhatus turuhindasid aluseks wõttes neli korda aastas.

Rkl. Th. Pool (töer.): Lugupeetud rahwasaadikud! Palkade normeerimisel on meil loomulikult teatawa wastoluga tegemist. Ühelt poolt, mis puutub töölisesse, siis, et nõutakse sealt poolt tööpalkade täielikult kokkukõlasse seadmist tarbeainete hindadega ja perekonna toitmiseks tarwilikkude wäljaminekutega; teiselt poolt näeme tööandjate poolt seda tendentsi, et palkasid kokkukõlasse seadida töö-produktsiooniga. On loomulik, et palka rohkem lubada ei saa, kui saadusi produtseeritakse. Põllutöös on aga õige suur raskus seda ära määrata ja kindlaks teha, kuiwõrd töö ennast ära tasub. Wabrikutöö juures on tükitöö sisse seatud ja seal on igal juhtumisel kerge ära mõõta tehtud töö wäärtust, kuna põllutöös töö tagajärjed, võib olla, tihti alles teisel aastal ilmsiks tulewad. Siin tähendati mitme kõneleja poolt, et ainuke õige tee on, palgamääramisel esimest meetodi tarwitusele võtta. Mõistetakse ka kõnealolewat paragr. nii, et natura-üksuste all tuleb mõista kõiki tarbeaineid, mis töölistele tarwis läheb. Mina sel kujul seda paragr. mõista ei saa. Peab arwesse wõtma, et üleüldine tarbeainete tõus ei tarwitse kokkukõllas olla põllusaaduste tarbeainete hindadega. Kui meie eelmisest välja läheme, wõime seisukorda sattuda, et majapidamise sissetulek palkadele ei wasta. Wõtame näituseks: meil on põllusaadused, ütleme kartul, kõigest 100 korda tõusnud, kuna aga manufaktuurained enne-sõjaaajaga wõrreldes 400 kordseks hinnas on tõusnud. On loomulik, et siin kokkukõlla ei walitse. Teiselt poolt ei saa ka üksikuid

tarbeaineid hinnata. Ainuke abinõu on kui meie tahame töölisti kindlustada, et aluseks wõtame põllusaaduste wäärtuse naturas, mis põllumees produtseerib; kuid ühtlasi ka mitte üksiku tarbeaine, näituseks rukki- ehk wõihinnad. Mitte sellepärast, et siis nagu rhs. J. Piiskar arwas, wõimalik oleks alla suruda wõihinda ja üles kergitada rukist ehk ümberpööratud. (J. Piiskar koha pealt: Aga wõi?) Wõihinnad olenewad ära kõiksugustest teguritest, nõudmisest ja pakkumisest, aga mitte sellest, et talupidajad kunstliselt hinda üles ajada ehk alla suruda katsuwad. (J. Piiskar kohalt: Kust wõihinna tõusmine tuli?) Näitus: Enne sõda on meile alati terawilja sisse weetud ja praegu on meil sisemaal terawilja hinnad palju kõrgemad, kui wälisturul, sellepärast, et selleks pakkumisi ei ole. Ka kartulihinnad on mitu korda wälisturu hindadest madalamad, sellepärast, et meil kartulisaadusi wäga suurel määral eksporteeriti.

Just neid aineid, mis eksporteeriti, on ilmaturul wõrdlemisi wähe. Kui nüüd natura-üksusi tahetakse aluseks võtta palkade normeerimise juures, siis tuleb seda paragr. nii mõista, et komisjonil tuleb kalkuleerida kõigi keskmiste põllusaaduste hindade tõusu wõi langemist. Komisjonil tuleb kindlaks määrata kui palju ja kui suurt osa üks wõi teine tarbeaine majapidamise produktsioonis mängib. Selle najal on ka natura-üksuste hinna raha peale määramine wõimalik. Siis on wõimalik, et tõesti töötajad oleksid kindlustatud, et see palk mitte rahakursiga ei langeks, kuid et saaksime ühtlasi ka kindlustuse selles, et nende palk majapidamise sissetulekuga ja produktsiooniga kokkukõllas on. Mina toetan igatahes seda paragr. selles redaktsioonis, nagu ta siin ette on pandud ja mõistan seda natura-üksust niimoodi, et palgamääramise komisjonil tuleb esimeses jões aluseks võtta neid saadusi, mis põllumajandus produtseerib.

Rkl. J. Uluots (põl.k.): Wäga austatud rahwasaadikud! Igal seadusel peawad olema oma „woorused“. Üks nendest woorustest seisab kõige pealt selles, et seadus selge oleks, et iga keskmise arusaamisega inimene aru saaks, mida tahtakse seaduses öelda. Ma pean aga tunnistama, et käesolew paragr. seda selgust mitte ei muretse. Teie olete isegi selles asjas tunnistajad olnud. Herra A. Jürman mõtles siin „natura-üksuste“ all kõiksuguseid meie oma maal olewaid põllusaadusi. Herra Th. Pool mõtles ka ühte ja teist, wististi ka neid aineid, mis kodumaa kannab.

Lõppude lõpuks mõtles herra J. Piiskar miskisuguseid „tabelid“, läks kõrgetesse teaduslikkudesse regionoidesse, mille kohta tema isegi enam minu küsimise peale wastust ei tihkanud anda ja juhatas ainult professorite arusaamiste ja teadmiste juure Tartu ülikoolis. Teie näete, et juba siin kolme liiki seletusi ja mõtteid on antud ühele seadusele. See on selle seaduse juriidilise hindamise mõttes kõigealhem tunnistus, mida üleüldse ühele seadusele võib anda. Ma ei taha aga ainult selles mõttes selle seaduse vastu rääkida, waid ma katsun rääkida ka sisuliselt.

Kui siin ette tuakse seletus toitmis-tabelite üle jne., siis peab see ometi elus kusagil sündinud olema. Mina aga tahaks küsida, kunas siis on teadusliste tabelite järele söödud ja joodud ehk üleüldse elatud? Kas teie seast keegi seda on teinud, wõi on herra J. Piiskar kord elanud teaduslise söögitablei järele? Seda ei ole üleüldse olnud. (J. Piiskar: Küsige töö- ja hoolekandeministeeriumist järele!) Mina arwan, et meie rahwast oleks üleüldse wähe järele olnud, kui tema oleks hakanud töö- ja hoolekandeministeeriumi tabelite järele elama. Mina arwan, et haigemajades antakse toitu arstide retseptide järele. Kas nad sellega rahul on, seda võib haigete käest küsida. (Hulgaised wähehüüded pahemalt poolt.) Need on ometi arstiteaduslistes küsimustes wilunud inimesed, kes seal talitawad, ja herra J. Piiskar'il on igatahes arstide vastu austuse tunne ja nad on temale autoriteet. Mina aga arwan, kui meie selle seaduse vastu wõtame ja kui juba nüüd Riigikogus „natuura-üksuste“ kohta nii mitmesugused arwamised on, siis seda suuremad lahkuminekud saawad komisjonides olema ja küsitakse õigusega, mispärast mitte troopikaaineid, nagu kookuspähkel (Naer paremal pool) wõi polaar-saadusi, nagu hülgerasw. Teatawasti võib ju kõike, mis olemas, teatawas mõttes „natuuraks“ ja tema üksusteks tunnistada. Nõnda on siis see seadus nii poolik, kui wähegi wõimalik ja nii segane, kui omale wähegi segast asja võib ette kujutada.

Kui aga nüüd ette toodi seda, et töö- ja hoolekandeministeerium olla sarnasel wiisil talitanud, siis ei ole see töö- ja hoolekandeministeerium lõppude lõpuks teie rahulolemist ometi ära teeninud. Nii palju, kui minu mälu mind toetab, tulite teie sagedasti peaaegu igas kuus Asutawas Kogus selle seletusega esile, et need palgad, mis töolistele antakse, liiga wäikesed on. On see nõnda, tähendab, siis kalooriate ja tabelite põhjal ei saadud weel töö-

lisi rahuldada. (J. Piiskar: Teie ei ole neid kalooriaid maksma pannud!) Selle seadusega panete weel wähem maksma, ma arwan, et kui meie hakkame kalooriate järele põllutöolistele palka maksma, siis meie peaksime looma iseäralise aparaadi, kes kalooriaid ja muud sarnast wälja rehkendab. Siis ei peaks Tartu ülikool mitte niisuguses kujus olema nagu ta praegu on, waid terwe ilma õpetlased peaks sinna kogutama.

Kõik need arutajad inimesed sööwad ja joowad ilma kalooriateta ja saawad ka palka ilma teadusliste wäljarehkendusteta. Nemad kõik on tarwitajad, ja mitte ise loojad, ja kui meie seda teed hakkame käima, siis on tõesti wäga õige see, mis herra Piiskar ütles, et meie läheme majanduslitselt alla mäge. Minu kõigeparem arwamine on see, et üleüldse see seadus ja käesolew paragr. ei anna meile mitte midagi; kui meie tahame oma õiget majanduslist elu korraldada, siis peame igasugused üleliigsed ja ülearused nõudmised kõrwale jätma. Minul tuleb selles mõttes ikka see asi ette, mis praegu maal olemas on. Tehakse leping tööandja ja töowõtja wahel ja üleüldiselt on wahekord wõrdlemisi sõbralik. Inimestel ei ole aimugi, kas nad kalooriate järele wõi mingisuguste tabelite põhjal oma palka korraldavad ja reguleeriwad ja nad on hästi ära elanud. Kui teie hakkate aastas kaks, kolm ehk neli korda palka reguleerima, siis loote teie tööandja ja töowõtja wahel terawa wahekorra; oldakse teadmatuses niihästi ühelt kui teiselt poolt, mis alatas toob kaasa närwilikkuse, halwab töötatmise ja muud sellesarnast. Kui tahetakse seadusi anda, siis peab ikkagi niisuguste andmete peale rajama selle seaduse, mis harilikule maal-elawale inimesele arusaadaw on, ja mis teaduslikkudest kõrgustest ei kõnele. Mina ei kahtle selle juures sugugi, et inimeste tarwidusi wälja rehkendada võib, aga meie harilikud inimesed niisugusel alusel midagi ära teha ei saa. Üksikud inimesed teawad ise paremini, mis neil teha oma palgalepingu tegemise puhul. Kui on niisuguseid määrusi waja riigi poolt wälja anda, siis antagu wähemalt nii, et nad andjale enesele mõistatuseks ei saaks. See seadus aga, wähemalt käesolewa paragr. suhtes, on isegi rahwasaadikutele enestele mõistatuseks. Mina loodan, et teie niisugusel kujul seda seadust vastu ei wõta ehk kui see põhimõte nii nagu ta siin on, saab üles märgitud, siis öelge wähemalt konkreetselt, mis teie selle natuura-üksuse all mõtlete, muidu on ta liiga riskant vastu wõtta,

juba seadusandlise autoriteedi alalhoidmise mõttes.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Kahjuks pean ma tunnistama, et mul kokkupuutumisi ei olnud meie praeguste õigusteaduse professoritega. Ma olin wanasti ka Tartu ülikoolis ja sain seal õigusteadlise hariduse, kuid mul on § 6 mõte täiesti selge. Herra Uluots ütleb, et ta ei saa aru, mis see peaks tähendama, kui tahetakse palga alammäärad kindlaks määrata natuuraüksuste järele. Ometi on see täiesti selge, mis mõte selles lauses peitub. Tahetakse aluseks võtta teatawat väärtuse üksust, mille järele oleks võimalik tööliste palka maksta. Kui herra Uluots selle paragr. üle natuke lähemalt järele mõtleks, siis ta märkaks, et sellel paragrahwil on üks seaduse woorus, nimelt, ei taheta mitte kindlaks määrata, missugune see natuuraüksus peab olema, waid see äärmääramine jäetakse segakomisjoni kätte. (Rkl. J. Uluots kohalt: Selles see segadus seisabki!) Segadust ei tule mingisugust. Herra A. Jürman seletas, et praegu on wõhind kõrge, aga edaspidi wõib alaneda, kuna jälle mõne teise natuuraüksuse hind tõusta wõib, siis ei saa ette ära määrata, missugune natuuraüksus oleks kõige kõlbulik selle väärtuse hindamiseks palga määramise juures. Sellepärast peab ka jätma võimalust üleriiklisele komisjonile ise leida kõige kohasem natuuraüksus, ehk mitmed nendest, mille järele wõiks rahapalka kokkukõllasse wiia üleüldise elukallidusega. See on see suur seaduse woorus, et ettemääramine ära jäetakse ja see komisjoni ülesandeks tehakse. Mõte on isenesest aga täiesti selge ja arusaadaw. Kui siin üksikud Riigikogu liikmed isemoodi aru saada tahawad, siis ei tähenda see weel mitte, et seda mitmeti peaks seletatama. Mina leiän, et sellest ei taheta aru saada ja herra Uluots ei taha ka seda paragr. mõista ega selles paragr. näha seaduse woorusi, mis ta igalt seaduselt nõuab. Nii, et see esimese paragrahwi lause põhimõte on täiesti selge, et palka tuleks kindlaks määrata natuuraüksuste järele.

Teine põhimõte, mille wastu waieldakse, on mitmekordne hindamine rahapalga wäljaarwamise juures. Seletatakse, see olla jälle suur seaduse puudus, millega tahetakse meil terwet majanduslist elu kõikuwale alusele seada. Iseenesest on ka see seaduse mõte täiesti arusaadaw. Ometi normeeritakse riigiteenijate palku mitu korda aastas, niisama muudetakse riigitööliste, linnatööliste palganorme. Maal on ainult sarnane ebamäärane seisukord,

et palgad määratakse aasta peale ette ja maksetakse aasta tagant järele. See on täiesti ebaloomulik ja maatöölised on pandud sellega kõigeraskemasse seisukorda palgaolude suhtes. Kes maatööliste seisukorda lähemalt waadelnud on, see ei wõi mitte öelda, et nad rahuloldawad oleks. On juba ajakirjandusele teateid tulnud, et isegi töökaitse komisсарid nõuawad töölistele palga wäljamaksmist sundusliste määruste järele, kuna töölised ise ei ole sellega weel nii wõrd harjunud, ja ei julge palku wälja nõudma hakata. Palgatöölised maal satuwad wiltsasse seisukorda iseäranis sellepärast, et nende palgad on juba aasta tagasi ette ära määratud ja neid muuta ei saa.

Oleks päris loomulik, et ka põllutööliste palku wõiks muuta nagu teiste ametnikkude ja teenijate palku, kui raha wäärtus muutub. Iseäralikku ei ole selle juures midagi. Kui teie olete tähele pannud põllutööliste kaitse seadusi mujal, siis näete, et seal ometi seda tehakse. Töö- ja hoolekandeministeriumis leiata Eesti saatkonna ametlikud teadaanded põllutööliste seisukorra üle Inglismaal. Neist teadaannetest näete, et Inglismaal minewal aastal 3 korda normeeriti põllutööliste palku. Meil tullakse aga seletama, et see põhimõte ei ole õige, et see ei wasta mingisugusele seaduse woorusele. Kõik need asjad ja põhimõtted, mis selles paragr. peituwad, on täiesti selged ja mingisugust segadust siin olla ei wõi. Kui tahetakse ainult arwesse võtta põllutööliste rasket majanduslist seisukorda ja neile tasu anda, mis nad ära on teeninud, siis ei wõi siin lahkemõtteid tulla. Mis puutub nüüd kalooriasesse ja nende wäljarehkendamisse, siis wõin tähendada, et need andmed, mis sel alal olemas on, ei ole mitte kokku seatud ainult ametnikkude poolt. Need andmed on läbi waadatud ka Eesti arstideseltsi keskesituse poolt. Kui herra Uluots siin toonitas, et käesolewal juhtumisel tuleks ka arstide arwamisega rehkendada, siis on töö- ja hoolekandeministerium seda juba arwesse wõtnud.

Juhataja K. Wirma: Wahepeal on kirjalikult sisse tulnud üks parandus, nimelt — esimeses reas peale sõnade „määratakse kindlaks“ wõtta sisse sõnad „põllumajanduses produtseeritawate“ ja selle järele kõlaks paragr. algus nii: põllutööliste palga alammäärad määratakse kindlaks põllumajanduses produtseeritawate natuura-saaduste järele.

Rkl. A. Jürman (põl.-k.): Kõigist nendest läbirääkimistest ja seletustest on

minule kindlaks saanud, et see paragr. selles mõttes, nagu ta siin üles on võetud, täiesti ülearune on. (Pahemalt poolt: põlumeestele muidugi!) Võib olla töölisele veel rohkem. Kuna nüüd meil palgad linnas, praeguse kõikuva rahakursi peale vaatamata, rahas on määratud, ja teie mitte ei ole esinenud nõudmisega, et linnas palka natuuraüksuse järele saaks määratud, siis ei oleks mitte õigust nõuda, et põllutöölise palgad saaks natuuraüksuste järele maksetud. Meie teame aga, et põllutöölised osa palgast natuuras saavad ja see osa on palju suurem, kui rahas maksetaw palgaosa.

Kõik need kalooriad, mis eluülespidamiseks tarwis on, saab põllutöeline natuuras kätte, terve moona saab ta natuuras ja teie tahate nüüd rahassaadawat palka kalooriateks ümber hindama hakata. Põllutöölisel jääb oma tarwidustest veel moona üle, ta võib seda ära müüa. Kõigil on teada, et põllutöölised praegusel ajal osa saadud moonast ära müüvad. Natuuraüksuse järele tahate teie nüüd välja rehkendada, kui palju kalooriaid peaks põllutöeline saama, et saapaid osta, kui palju kalooriaid läheks riiete ostmise tarwis.

Teie tahate seda palgaosa, mida põllutöeline tarvitab ainete ostmiseks, ja mida ta rahas saab, kalooriate peale ümber arvata. Mina arwan aga, et ka praeguse kõikuva valuuta juures osa palka rahas kindlaks võib määrata. Kui teie tuleksite nõudmisega, et põllutöölisele rahas maksetawat palgaosa 2 ehk 3 korda aastas normeerida tuleks, siis saaksin mina sellest veel aru; ei saa aga sellest mitte aru, kui nõutakse, et seda palgaosa, mis töölised rahas saavad, peaks ümber arvama kalooriateks. Selle läbi teete palgamaksmise palju keerulisemaks. Ma näen, et selleks mingisugust tarvidust ei ole. Peaosa saavad töölised moonas ja see väikene osa, mis nemad rahana saavad, jäägu ka nii. Wahekord oleks sellega palju selgem.

Rkl. J. Uluots (põl.-k.): Mina tahtsin ainult paar märkust teha. Kõige pealt tähendan, et ma saan selsamal määral sellest seadusest aru, nagu herra A. Palwadre. Herra Palwadre ei rääkinud mitte selle wastu, mis mina rääkisin, tema ei öelnud mitte, mis tema natuuraüksuse all mõtleb ja mis komisjon sellena saab üles seadma. Ka ei tähendanud herra Palwadre seda ära, et see seadus konkreetse mõttes oleks arusaadaw, punktipealne. Selle wastu herra Palwadre ei waielnud ja ma arwan, et ses asjas oleme ühel arwa-

misel. (Pahemalt poolt: Jääb sellega! Oleme rääkinud!)

Ma kuulen, et rahwasaadikud täiesti minuga ühes nõus on. (Naer.) Mis nüüd puutub põllutöölise seisukorda, siis teeb rahakursi langemine neile halwa seisukorra, nagu kõigile teistele rahwakihtidele. Aga ma arwan, et selle seadusega meie seisukorda ei paranda, waid teda veel halwemaks teeme. Kui tahetakse nende olukorda parandada, siis määratagu nendele kas wõi mingisugune palgalisa, nagu see praegu moodis on wõi midagi muud. Töölise seisukorra parandamine selle seadusega on minu arwates aga eesmärgile püüdmine mitte-kõlbulikkude abinõudega.

Rkl. J. Piiskar (is.): Rhs. Jürman arwab, wõi vähemalt laseb välja paista, nagu oleks siin tegemist miskisuguse uue seisukohaga. Ta ütleb, et miks ei tuldud siis välja, kui ametnikkude palku normeeriti. Kuid tema unustab täiesti ära, et riigiametnikkude ja õpetajate palku normeerib see, kes neid palku maksab ja neid ei normeerita mitte üks kord aastas, waid seda on senni mitu kord aastas tehtud. Kui siin waieldakse töö- ja hoolekandeministeriumi wastu, siis mitte nii palju nende põhimõtete pärast, mida töö- ja hoolekandeministerium on püüdnud käsitada, waid selle wastu, et tema neid norme ei ole täielikult maksma pannud, waid ainult wäikeses osas — 40, 50, wõi kõigeparemal juhtumisel 60%. Palgamiinimumi seadust ei saa mitte rajada meie margale, waid teda tuleb rajada niisama nende natuuraüksuste peale, silmas pidades meie kõikuwat margakursi ja seda enam, kui tahetakse kindlaks määrata aasta palganormid. Edasi ütleb herra Jürman, kui ta oli hulk aega neid kalooriaid risti ja põigiti pildunud, nagu mingisuguse kunstimehe wigurid, et need nii keerulised asjad on, mille ümberarwamisele sugugi lõppu ei tule. Ma ei usu mitte, et herra Jürman'il, kui põlluteadlasel, need asjad tundmata oleks. Tema teab wäga hästi, mis need kalooriad on, kuidas neid kätte saada ja kuidas neid ümber arvata tuleb.

Ma peatan nüüd teise wäite juures. Herra Jürman ütleb, et suurem osa maatöölisi saavad palka natuuras. Natuuras palgamaksmine on senni moodis olnud harilikult mõisatöölise juures ja ei tea keegi, kui palju taludes töölisele natuuras palka maksetakse. Seal öeldakse wahele, et neil on harilikult tööandja söök. Wirumaa sunduslikkudes määrustes oli määrus, kus suwiline sai wiie suwise kuu töö eest peale söögi 750 marka. Tahaks küsida, herra-

delt põllumeestelt, kuidas ta pidi neid marke ümber pilduma, kas sedasama moodi, nagu herra Jürman siin kalooriatega tegi, et kas wõi ühte saabast osta suwise teenistuse eest.

Waadake, mu herrad, kuhu teie olete wälja jõudnud. Wiis kuud tööd ja ilma, et ta jõuaks ühe paari enesele saapaid osta. Nii ei saa määrata palka mitte praeguste hindade järele, sest mõne kuu wõi nädala pärast wõiwad hinnad hoopis teistsugused olla. Ei ole kuidagi rahwa-saadikute poolt ära näidatud, kuidas tekiwast wahekorra üle saada, kui tahe-takse jälle paberimarkade juure jääda.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Komm. aruandja A. Schulbach: Selle paragr. kohta on õige palju mõlemalt poolt sõna wõetud ja wastamisi üksteise wäiteid ümber lükatud, nii et minul enam ei tarwitse pikalt nende juures peatada.

Pea ütlema, et rhs. J. Piiskar'i wäide, et põllutööliste palk reguleeritakse ainult 1 kord aastas, täiesti õige on. Seda ei arwata mitte nii sagedasti ümber, kui linna-tööliste palka. Sellepärast peame seadusandlisel teel hoolitsema, et alus, milles palk määratud saab, wõimalikult stabiilne oleks.

Nii palju, kui herra Jürman siin ka seletas, et ainete hinnad turul wäga muutlikud on, ei saa wististi herra Jürman siiski salata, et natuuraained oma wäärtuse poolest märksa stabiilsemad on, kui meie raha. Igasugusel ainel on oma sisemine wäärtus, kuna meie rahal niisugust sisemist wäärtust ei ole. Tema wäärtus seisab ainult selles, kui palju tema eest aineid omandada wõib ja just see ainete sisemine wäärtus teeb nende hinda märksa stabiilsemaks. Muidugi mõista, ainete hindade peale wõiwad mõju awaldada wäga mitmesugused kõrwalised olud, nagu nende rohkus turul jne. Sellegi peale waatamata on nende wäärtus püsiwam, kui rahal. Mina ei saa nõus olla ka rhs. J. Uluots'aga, et see iseenesest seaduse paragrahwi wastuwõtmatuks teeb, et need ained üles pole tähendatud, mis nimelt palga määramisel aluseks peawad olema. Komisjon ei ole sugugi tahtnud uut raha maksma panna, s. o. mingisugusele ainele õigust anda, raha wälja tõrjuda, waid ainult nagu ma ütlesin, seda palgamaksmist stabiilsemaks teha. Ei ole tarwis seaduses ära määrata, mis-sugustes natuuraüksustes, wõi missugustes ainetes palka arwama peab, kas rukkipuudades, otradega, petrooleumiga wõi mõne

muuga. Seda otsustagu segakomisjon ise. Segakomisjoni otsused tehakse ju kokku-leppel, kus mõlema poole esitajad, ja nii ei tohiks mitte arwata, et segakomisjoni otsus ühele poole nii wäga ülekohtune peaks saama. Meie usaldame täiesti sega-komisjoni kätte palgamääramise, siis usume ometi ka, et segakomisjonid kok-kuleppe leiawad ja ka ained, mida palga-määramise juures aluseks wõtta.

Ma ei saa ka ühineda rhs. Th. Pool'i parandusega, et palgamääramise aluseks saaksid wõetud põllumajanduses produtseeritawad ained. Wõib tarwidus tulla mõni-kord wõtta palgamääramise juures aluseks ka niisuguseid aineid, mida põllumajandus ei produtseeri, nagu petrooleum, mida wõib wäga hästi üheks oluliseks osaks sellest palgast wõtta ehk näituseks puud. Ma ei taha uskuda, et puid põllumajanduses produtseeritawate ainete mõiste alla arwata wõib.

Et rohkem wabadust anda segakomis-jonile, sellepärast ei ole mina selle kitsen-duse poolt. Kindel on ju, et segakomis-jonid hülgeraswa ja kookusõli muidugi palgamääramise aluseks ei wõta. Rhs. E. Jonas'e poolt ettepanud parandustega: palk määratagu kolme-liikmelise perekonna tarwiduste suuruses ja et seda palka raha-wäärtuse järele 4 kord aastas ümber hin-nataks, nagu ka rhs. Santa poolt ettekan-tud paranduses ümberhindamine sündigu, ei saa ma ühineda.

Maatööliste wõi üleriiklise põllutööliste liidu poolt ei põhjendanud sisseandjad seda sugugi, siis ei leia ma ka mitte tarwiliku olewat wastupõhjendusi ette kandma ha-kata. Mina ei saa ühegi parandusega ühineda.

Juhataja K. Wirma: Komisjoni aruandja ei ole ühegi parandusega ühine-nud. Parandused on järgmised:

Rhs. A. Jürman'i ettepanek paragr. wälja jätta; selle järele oleks rhs. J. Santa ettepanek paragr. teist lauset teistmoodi wormuleerida. Siis rhs. E. Jonas'e täiendus esimesest reast peale — määratakse kind-laks 3-liikmelise perekonna tarwiduste suu-ruses. Sellesama kohta on rhs. Th. Pool'i ettepanek: „põllumajanduses produtseerita-wate“, sinna need kaks sõna waele panna. Lõpuks on rhs. E. Jonas'e parandus „kaks korda“ asemel wõtta „neli korda aastas“. Et rhs. A. Jürman'i ettepanek kõik teised ettepanekud wõib muuta, siis tuleks rhs. A. Jürman'i ettepanek kõige esiteks hää-letamisele; selle järele rhs. J. Santa ette-panek, sest kui see peaks vastu wõetama, kaoks rhs. E. Jonas'e paranduse tarwidus.

Siis lõpuks tuleks rhs. E. Jonas'e ettepanek ja siis tuleks rhs. Th. Pool'i ettepanek hääletamisele. Kas waieldakse selle järjekorra wastu? — Keegi wastu ei waidle, siis panen kõige pealt rahwaesitaja A. Jürman'i ettepaneku, seda paragrahwi wälja jätta — hääletamisele. Kes on selle ettepaneku poolt? Kes wastu? Enamus on wastu, sellega on ettepanek tagasi lükatud.

Siis on rhs. J. Santa ettepanek, redigeerida selle paragr. teist lauset järgmiselt: Rahas wäljamaksetawa osa suuruse äramääramist ja hindamist toimetab Eesti maatöölise liidu keskjuhatus turuhindu aluseks wõttes, neli kord aastas. Kes on selle ettepaneku poolt? Kes wastu? Enamus on wastu. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

Siis on rhs. E. Jonas'e ettepanek, esimeses reas peale sõnade „määratakse kindlaks“ sisse wõtta sõnad „3-liikmelise perekonna tarwiduse suuruses“. Ma palun neid, kes selle ettepaneku wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Enamus on wastu. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

Järgmine on rhs. E. Jonas'e ettepanek, viimases reas „kaks kord aastas“ asemele wõtta „neli kord aastas“. Kes on selle paranduse wastuwõtmise poolt? Kes wastu? Wastu on suur enamus; sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

Siis on rhs. Th. Pool'i ettepanek, esimeses reas peale sõnade „määratakse kindlaks“ wõtta sõnad „põllumajapidamises produtseeritud“. Kes on selle ettepaneku wastuwõtmise poolt? Kes wastu? Mulle näib, et enamus wastu on. Kas soowitakse hääle äralugemist? — Ei soowita. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

Siis ma panen selle paragr. niisugusel kujul nagu ta komisjoni poolt ette on pandud, hääletamisele. (Hääletatakse). Mulle näib, et vähemus wastu on. Hääle äralugemist ei nõuta; sellega on § 6 wastu wõetud.

Sõna on rhs. J. Piiskar'il uue paragrahwi ettepanemiseks.

Rkl. J. Piiskar (is.): Ma tahaks ettepaneku teha, mis sellesse seadusse uue momendi tooks ja mida tuleks põllutöölise palgaolude korraldamise juures silmas pidada. Praegu wõeti wastu paragr., mis ütleb, et põllutöölise palga alammäär määratakse nii ja niiviisi kindlaks. Kuid tuleb tähele panna, et põllumajanduses töötab väga mitmet liiki töölisi. Ühedele nendest on töö kindlustatud terweks aastaks, sellega

ühes ka ülespidamine ja palk, nii wäike wõi suur kui ta on, ikkagi on see terweks aastaks kindlustatud; põllumajanduses töötab aga hulk töölisi, kelle kohta mitte ei saa öelda, et nendel ühelt poolt töö ja teiselt poolt töö eest saadaw tasu kindlustatud oleks pikemaks ajaks. Nad palgatakse hädaajaks, palgatakse ainult siis, kui tööd nii rohkesti, et kindlatest töölistest ei jätku, ja kui töö lõppenud, siis pole ka neil ajutistel töölistel teenistust ega sissetulekut, nõnda, et nende ülespidamise wõimalus õige küsitawaks muutub. Ma mõtlen kõiki lühema aja töölisi, keda palgatakse kas terweks suweks, kuuks ehk päewadeks. Mida lühem tööaeg, wõi lepingu kestwus, seda enam on wõimalusi, et inimene teatava osa aega ilma tööta jääb; tema ei saa lihtsalt tööd teha, sest tööd pole. (Rkl. J. Tõnisson kohalt: Mis Teie nüüd tühja räägite, tööd on igalühel küllalt!). Herra J. Tõnisson peaks kuulnud olema, et töötöölise hulk igal pool kaswab, ka meil. Hiljuti tõi herra J. Kukk selle kohta pikema seletuse, ja teda, kui praegust ministrit usun ma igatahes rohkem ja arwan, et tema peaks selle küsimusega tuttaw olema, pealegi pole meie praegusel walitsusel mingisugust huwi öelda, et meil töötöölise arw kaswab, kuid seda on siiski sellelt kõnetoolilt öeldud, seega on see fakt, ja selle wastu ei saa herra J. Tõnisson midagi ette tuua ehk toogu ta siis, kui tal midagi on.

Sellelt seisukohalt wälja minnes, on täitsa loomulik, et need töölised, kes näituseks suwel põllutööd teewad, peawad rehkendama sellega, et neil saadud palgast terwe talw elada tuleb, sest et nad kõigeparema tahtmise juures talwel tööd ei leia, sest et sarnast tööd ei ole, ja see hädaoht muutub seda suuremaks, mida lühemaks ajaks tööline on palgatud. Kui meil on tegemist päewilistega, siis otsustab nende töowõimaluse lihtsalt ilm, — on ilm wihmane, ei wõida neid üleüldse mitte tarwitada. Seda ühelt poolt ja teiselt poolt, kui tarwitatakse aastatöölisi, siis wõiwad seal olla niisugused silmapilgud, kus olud ei luba töölisi tööd teha, nii öelda aastatöölise tööl wõib olla silmapilke, mis üks ehk teine kord kergemalt läbi lähewad. Kuid sarnaste töölise juures, keda palgatakse, kas päewadeks ehk kuudeks, kõigekibedamaks tööajaks, ei tule sarnaseid tunde ilmasi ette, — neid wõetakse ainult siis, kui tööd süle-seljaga. Kui tööjõudu palgatakse ainult siis, kui teda kibedasti waja on, siis produtseerib ta wõrreldes pikemaaja töölisega kasulikumalt, sest vähemalt ei tar-

witse teda üles pidada neil tundidel, kui tööd teha ei saa. Wahekord on siis sarnane, et lühikene tööaeg tingib riisiko ilma tööta jääda ühelt poolt ja võimaldab teiselt poolt tööandjale töolist ainult sel silmapilgul tarvitada, kui tööandjal seda hädasti tarwis, ja kõrgemat palka maksta.

Sellest arwan mina, tuleb teha teatawaid järeldusi, — olukord peaks olema sarnane, et niisugused töölised peaks oma tööaja eest saama tasu rohkem, wõrreldes nendega, kellele töö pikemaks ajaks kindlustatud, nii et see riisiko, mida lühikeseajaline töö tingib, mitte langeda ei tohi ainult töölise peale, waid tööandja peab aitama töölisel ära elada, ka sellel töölisel, keda tema nii öelda alati ei tarwita, waid ainult lühemaks ajaks. Nendest motiividest wälja minnes teen ettepaneku § 6 järele uut paragr. wastu wõtta, mis järgmiselt kõlaks:

„Kõikide lühemaks ajaks, kui aastaks palgatud põllutöölise palk arwatakse töötundide järele. Palga alammääraks on wastawa liigi aastatöölise töötunni-tasu — suwilistele ja kuulistele wähemalt 35%-lise lisaga, päewilistele — wähemalt 50% lisaga.

T ä h e n d u s: Selles § tähendatud töölistel on õigus nõuda terwet palka natuuras nende eneste poolt määratud ainetes § 6 alusel kindlaksmääratud hindadega“.

Rkl. J. Tõnisson (rhw.): Austatud rahwasaadikud! Tõesti, täis uuendusinimesed oleme. „Uuendused“ iga sammu peal. Terwe ilma paneme imestama. Siin tahtakse jällegi midagi „uut“ luua. Kuid selles „ue“ püüdmises on liig palju liialdusi. Kõige pealt see hirmus suur tööta olek meie põllutöölise hulgas. Mina ei ole kuulnud, mis kaubandus-tööstusminister on öelnud, aga nii palju, kui ma referaatidest nägin, on siin jutt olnud kutsetöölised, (Rkl. I. Piiskar kohalt: Kas põllutöölised ei ole kutsetöölised?), kes iseäraliselt ette walmistud ja kellel meie kõikuwates oludes töö tõesti sagedasti puudub, sest et meie tööstusalal praegu raske seisukord walitseb. Aga kõnelema tööpuudusest põllutöölise hulgas, see on lihtsalt pilkamine tõsiolude üle. (Pahemalt poolt: Seda teete Teie!). Kes tõesti meil ümber on waadanud, kas suwisel tööajal ehk nüüd, see peab üttelema, et meil põllutööd just sellepärast palju tegemata jääb, et tööjõudu ei ole. (Pahemalt poolt: Tööjõudu ei tarwitata, terwed dessatiinid jäetakse sööti!). Mis sellesse tarwitamata-jätmissesse puutub, siis lükate Teie ise, mu herrad, selle tõenduse ümber. Teie kinnitate alati, et põllu-

mees elab kõigejõukamalt, temal on nüüd nii palju süüa ja saia, sellepärast, et nüüd põllutöö saadused hinnas nii palju on tõusnud. Kuna muud ained 100 ja 150 korda tõusnud, on rukki puud 500 korda tõusnud. Siis on ometi loomulik, et põllumees katsub produtseerida wõimalikult rohkesti aineid, et rohkem saada. Ja nüüd tulete teie wäidetega, et põllumees on rumal, jätab palgalise wõtmata ja peab maad söödis! See oleks tõsiasiade üle pilkamine. Loogiliselt ei saa nii mitte mõelda. Meil kõneldakse siin sellest, et meie jälle ühe uuendusega peame maha saama, päewilistele sunduslikku lisapalka määrates. Pean üttelema, et seesuguste reglamenteerimise katsetega segatakse meil just tööolusid. „Iseseiswad“ wõiksid tõesti head tööd teha. Nimelt oleks waja niisuguseid rühmi ja organisatsioone, kes katsuksid selgitada seda, mis inimesel tarwis teha oma õigete huwide kaitseks. Kuid nagu meil näha, on põllutöölised õige selgesti ära tunnud oma huwisid. Põllumehed kaebawad juba selle üle, et põllutöölised teewad teenistus-lepingud peaaesjalikult ainult moona peale ja ka riide peale. Iseäranis teewad seda ka aastasulased ja tüdrukud. Ei ole palju kusagil näha, et tüdruk wõi poiss talus wõtab oma palga rahas, waid hoopis selle wastu: nõuab ülikond riideid, nii palju willu, aluspesu, särka.... (Wahelhüüe pahemalt poolt: Ja aluspüksa ka!).... Ka aluspüksa, kui teie seda just tahate siin rõhutada. (Naer). Nõutakse sukke, ehk harielikult kolm kunni neli naela willu. Ja selle poolest warustawad meie põllutöölised ennast palju paremini, kui tööstusaladel töötawad töölised, ehk ametnikud ja linnalased. Ülepea warustawad põllutöölised ennast riiete poolest palju paremini, kui seda meie intelligenti perekondades tehakse, kus kantakse wanu jalanõusid ning pööratakse riideid ümber. (Pahemalt poolt: Kas Teie ka?) Jah, mina ka! (Naer). Ja peab kandma wanu saapaid, nii kaua, kui wastu peawad. Kuid maatöölise seisukord on selle poolest õnnelikum. Nemad muretsewad endile päris tuliüued ülikonnad. (Rkl. J. Allikso: Neil enam ümber pöörata pole!). Teie wist pöörata nad wõõral kulul ümber. Kuid need inimesed ei ole mitte nii wäga ära põlenud, kui teie seda mõnikord tahate kujutada. Asi on nii kaugele, et põllumehed hädaldawad juba. Nii palju läheb willu, et nad on sunnitud lambaid rohkem pidama, kui see majandusliselt soowitaw oleks. Sest lammas on niisugune loom, kes „ennast ära sööb“ ja majandusliselt läheb hädaohlikuks, kui

teda palju peetakse niisugustel aegadel, kus loomatoit kallis. Kuid meil ometi ollakse nüüd sunnitud lambaid pidama, sest et põllutöölised kehakatet nõuawad ning oskawad oma huwisid kaitsta.

Nüüd tullakse aga ja kirjutatakse ette, et päewiline peab saama nii ja nii palju % rohkem, kui mõni teine tööline. Põllutööline on tark selle poolest, et ta wõtab suurema osa palgast natuuras, laseb omale nii ja nii palju rukist ehk nisu anda, kuid teie sest asjast muidugi wist midagi ei tea, sest teid huwitawad siis hoopis teised asjad, kui neid seal maal kihutamas käite. Kui teie oleksite paremini järele kuulanud, siis oleksite aru saanud, et toitusministee-riumi korraldused õiglased olid. Wäga palju põllutöölisi oli kohustatud oma moonast suurt osa ära andma, sellepärast, et seda liiga palju üle normi oli. See korraldus jäeti õieti ülekohtuselt täide saatmata just nende inimeste kohta, kel mitte ei olnud tarwidust rohkem moonast saada oma töö eest. Ja nüüd teie tahaksite ette kirjutada, et päewilisele hakataks maksma 35 ja 50% rohkem, kui harilikule töölisele. Sellega surute töölisi rahapalga peale. Sellega rikuksite teie tööliste huwisid. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Seda tehakse alati!). Minu arwates on aga lugu nii, et kui töölised wõtawad moonast, siis reguleeritakse see läbi wahe nende ja tööandjate wahel palju paremini, kui kunstlikult ettekirjutud % lisapalgaga. Sellepärast arwan mina, et niisugust uuendust siin propageerida ei maksa, sest elu reguleerib ennast palju paremini, kui mitmesugused targad väljamõeldused, mis ilma praktilise aluseta ja ilma praktilise wilumuseta ette tuuakse.

Rkl. Chr. Arro (põl.-k.): Neist pikkadest waidlustest paistab välja, nagu oleks põllutööline üks element, kellel mingisugust taipu peas ei ole oma huwide kaitseks, waid nagu peaks neile kõik saama ette kirjutatud seaduste ja määruste abil ja et nemad ise oma huwide eest välja astuda ei suuda.

Minu arust on see wäga haawaw meie töistele põllutöölistele. (Wali naer). Kui teie põllutöölised kokku puutuks, siis wõiks teie seda otse nende suust kuulda. (J. Piiskar: Kas teie olete kuulnud, mis Abja peremeeste kohta räägitakse?). See on teie asi, seda järele kuulata. Mina tahtsin siin kohal seda tähendada selle lisa paragr. puhul, mis herra J. Piiskar ette pani päewatöölise kohta, et kes on siis õieti need päewatöölised, keda kibedal tööajal tarwitatakse? Kas on need tõesti nii-

sugused töölised, keda ei ole põllupidaja tahtnud pikema aja peale tööle, wõi on need töölised, kes ei ole tahtnud ennast pikema aja peale kinni anda? Mina wõin nii palju öelda, et need on just inimesed, kes ei soowi ennast pikema aja peale kinni anda, sest neil on muud huwid eesrinna, päewatöö on neil ainult teatawaks wahe- tööks. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Meelelahutuseks!). Need ajutised päewatöölised asuwad suuremalt osalt alewites ja nende alaliseks tööks wäga suurel hulgal on kauplemine.

Tänaasel Riigikogu koosolekul kõneldi sellest, et wõihind on tõusnud, ja et naelast wõist nõutakse juba üle 100 marga. Tuleks küsida, mis maksab wõinael praegusel ajal maal? Seal maksab tema mitte üle 60 marga nael ja need, kes 60 marga eest maalt seda wõid ostawad, on inimesed, kes asuwad alewites, ja keskohtades, kus inimesi suuremal arwul koos on, ostawad maalt igasuguseid produkte kokku, toowad neid linna ja kasutawad turu seisukorda. Need inimesed leiawad kauplemise palju kasulikuma olewat, kui alalise põllutöö, kus inimene talwel ja suwel kinni on. Aga et kaubeldes wõidakse ainult sularaha saada, selle kõrwal aga inimesel weel mitmesuguseid natuura-aineid waja, siis on nendel wäga kasulik kibedal suwisel tööajal tööle tulla, ja ma tean, et need inimesed ialgi ennast raha palga peale sel kibedal ajal tööle kinni ei anna, waid nõuawad kõige- tähtsamaid tarbeaineid, nagu leiawajahu, nisujahu, wõid, liha, jne. Ja kui meie neid tarbeaineid hakkaks rahaks ümber arwama, siis ei ole siin juttu 35% lisast, wõrreldes ajatöölisega, waid see palk tuleb juba 100% kõrgem, kui pikaaja töölisel. Ja seda on sunnitud põllupidaja maksma kibedal tööajal, kui tööd wäga palju, ja kus töolistest suur puudus on. (Rkl. J. Allikso: Kas sama suur puudus, kui praegu?).

Niisama on peale wäikeste kaubitsejate terwe rida inimesi maal mitmesugustes tööstusasutustes ja wabrikutes, kus nad peajasjalikult rahapalka saawad. Ja et ennast warustada toiduainetega, selleks wõtawad nad ennast suwekuudel niisugustest wäikestest maa tööstusasutustest lahti ja lähewad taludesse wõi mõisadesse päewiti, nädalate ehk kuude wiisi tööle, aga ikka ainult wilja ja teiste toiduainete eest. Ja nende toiduainete ümberarwamine rahaks teeb tõesti palju suurema summa välja, kui see, mis inimene saab, kes rahapalga peal teenib. Nendel põhjustel leian mina, et on täiesti üleliigne, kui siin tahe-

takse üksikutele päewatöölisele eraldi paragr. välja anda, kuna inimesed ise igaüks oma elu eest väljas on ja katsuwad oma olukorda nii seada, kuidas see neile tulusam ja kasulikum on. Nemad ei ole huwitatud niisugustest paragr., mida nad tegelikult palju paremini oskawad läbi wiia. Sellepärast leian mina, et herra Piiskar'i poolt ettepanud paragr. üleliigne on ja et mõtet ei ole seda seadusse sisse wõtta, kus isegi juba üleliigseid paragrahwe küllalt on, missuguseid elus väga raske on tarwitada.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Komm. aruandja A. Schultsch: Herra Piiskar'i poolt ettepanud paragr. põhimõtete wastu ei saa ju mitte waelda, sest tegelikult on ka tõsises elus nii, et päewatöölisele kõrgemat palka makstakse, kui aastatöölisele. Kuid herra Piiskar'i ettepaneku nõrk külg on, et herra Piiskar ei suutnud kuidagi moodi selgeks teha, mispärast see palgawahe protsent just 35 peab olema. Ja teisest küljest, mispärast peame selles seaduses ära määrama, et päewatöölised peawad nii ja nii palju kõrgemat palka saama, kui aastatöölised? Miks ei usaldata ka seda segakomisjoni hooleks, kus ka tööliste esitajad hulgas on. Segakomisjon peab ju nii kui nii palga alammäärasid reguleerima tööalade järele. Iseenesest mõista, saab ta arwesse wõtma, et päewatöölise palk teatud määral kõrgem peab olema, kui aastatöölistel. Mis puutub tähendusse, et nendele päewatöölisele antakse õigus oma äranägemise järele walida aineid, mida nad ise palgaks tahawad, missugust õigust seadus aastatöölisele mitte ei anna, siis ei leia mina sarnast eesõigustatud seisukohta kuidagi põhjendatud olewat. Ette toodud põhjustel ei saa ma rhs. J. Piiskar'i poolt tehtud ettepanekuga ühineda.

Juhataja K. Wirma: Kas nõutakse selle paragr. ettelugemist? Ei nõuta. Siis ma panen rhs. J. Piiskar'i poolt ettepanud paragr. hääletamisele. (Hääletatakse). Mulle näib, et suur enamus on wastu. Kas soowitakse häälte äralugemist? — Ei soowita. Sellega on see paragr. tagasi lükatud. (Hüüded: Lõpetada!).

On ettepanek tehtud koosolekut lõpetada. Sõnasoowijaid ei ole. Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. Ma palun rahu! (Hääletatakse). Enamus on poolt; seega on otsustatud koosolekut lõpetada. Palun rahu! Palun ettepanekuid teha järgmise koosoleku päewa kohta.

12. Järgmise koosoleku aja määramine. Rkl. J. Piiskar (is.): Meil on mitmete arupärimiste peale walitsuselt wastus saamata, sellepärast oleks tarwis neljapäewal koosolek ära pidada. Samuti on ka kiire mitme seaduseelnõuga, mida wõidakse sellesse päewakorda üles wõtta.

Rkl. O. Strandman (töer.): Riigikogu liigetele peaks selge olema, et juhatus ei saa sundida walitsust arupärimiste peale wastama, kui eriti termini ei ole ette nähtud. Wana walitsust ei ole ja uut wastama sundida ei saa.

Juhataja K. Wirma: On ettepanekud tehtud järgmist koosolekut pidada tulewal neljapäewal, tulewal reedel ehk juhatusse määrata jätta. Panen nendest hääletamisele kõige pealt neljapäewase koosoleku, siis reedese ja wiimaks — juhatusse hooleks jätta. (Hääletamisel saab kõige rohkem hääli ettepanek neljapäewal koosolekut pidada). Lõpetan koosoleku.

(Koosolek lõpeb kell 10,10 min.).

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees O. Strandman.

Abiesimees K. Wirma.

Sekretäär A. Tupits.

